

Алла Савчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

ДЕРЖАВНИЙ ПРАПОР УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Музика Михайла Вербицького
Слова Паєла Чубинського

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

ХМАРА СЛІВ

ВИШИВАНКА
ПІСНЯ

ГОРИ
ПШЕНИЦЯ

РОДИНА

ВЕЛИКДЕНЬ

ВІНОЧОК

ДНІПРО

РУШНИК

ЧОРНЕ МОРЕ

ВОЛОШКИ

ВЕРБА

КАРПАТИ

КАЛИНА

ЄДИНА

РІКИ

КРИМ

УКРАЇНА

РІД

ЗВИЧАЇ

ГОРИ

КИЇВ

КОЗАКИ

ЛЯЛЬКА-МОТАНКА

РІЗДВО

РУШНИК

ПІСНЯ

МОВА

СИМВОЛИ

ПІСАНКА

КОЛИСКОВА

СОЛОВЕЙ

УКРАЇНЦІ

ЛЕГЕНДА

РОДИНА

СВЯТВЕЧІР

РІД

ПШЕНИЦЯ

КАЛИНА СОНЯШНИК

РІДНИЙ ДІМ

Алла Савчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
У двох частинах

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2025

УДК 821.161.2(075.2)
С12

Підручник укладено відповідно до вимог Державного
стандарту початкової освіти й Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом О. Я. Савченко.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2025 № 345)

Е-додаток

https://pp-books.com/E-d_Ukr-mova-chyt_2kl_Kravtsova-Prydatok-Savchuk

Савчук А.

С12 Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал.
серед. освіти. У 2 ч. Ч. 2. Читання / А. Савчук. — Тернопіль :
Підручники і посібники, 2025. — 128 с.

ISBN 978-966-07-3419-7

ISBN 978-966-07-3420-3 (Ч. 2)

УДК 821.161.2(075.2)

ISBN 978-966-07-3419-7
ISBN 978-966-07- (Ч. 2)

© А. Савчук, 2025
© Видавництво «Підручники і посібники», оригінал-макет, 2025

ВІТАЮ!

Ти тримаєш у руках новий підручник. Він допоможе навчитися швидко і вдумливо читати, знайти відповіді на найрізноманітніші запитання. Уміти читати — це не лише утворювати слова зі складів, а й розуміти зміст, відчувати красу мови. Герої оповідань, віршів, казок збагатять твої знання про Україну, важливість навчання, допоможуть поринути в прекрасний світ природи, розкажуть про ставлення до тварин. А ще ти дізнаєшся, що таке дружба, правдивість, взаємодопомога, милосердя, як чинити в різних ситуаціях, поводитися в довкіллі.

У підручнику є загадки, пізнавальні завдання та прислів'я, ігри зі словами. Запитання і завдання допоможуть тобі краще зrozуміти зміст творів, збагатять словниковий запас. Ти навчишся порівнювати, узагальнювати, аналізувати. Зможеш обмінюватися думками з однокласницями / однокласниками про прочитане, працюватимеш над створенням лепбуків і буклетів.

Рости широкою та щасливою дитиною України!

Успіхів тобі!

Авторка

Умовні позначення

— початок уроку

— підготуйся до читання

— читай для себе

— читай для когось

— робота в парі, групі

— робота зі словом

— послухай текст, переглянь відео

— дай відповіді на запитання

ХТО ЗНАННЯ МАЄ, ТОЙ МУР ЛАМАЄ

Школа чекає нас

Розділи слова в реченнях. Прочитай швидко народну мудрість.

Школа — країназнань.

Наукадлялюдини — яксонцедляжиття.

Прочитай вірш. Скажи, про який день ідеться.

ВЕРЕСЕНЬ-ШКОЛЯРИК

Через поле по стерні
у міста і села
йде в солом'янім брилі
Вересень веселий.
В нього квіти у руці
і новий портфелик,
розцвітає на щоці
сонячний метелик.
Голосний несе дзвінок,
«Дзінь-дзілінь» лунає,
він до школи на урок
школьярів скликає.

Наталія Тріщ

Прочитай вірш і скажи, який настрій він створює.

Багряні ліс і сад
ген за видноколом.
Кличе вересень малят
на урок до школи.

Зачекалися книжки,
зошити, пенали.
В осінь літечка стежки
діток проводжали —

загорілих і метких
школярів чудових,
до навчання беручких,
до занять готових.

Зустрічайте, школо, клас,
друзі з вчителями!
Мирне сонце, повсякчас
сяй над дітлахами!

Тетяна Строкач

- З яким настроєм ти сьогодні йшов / ішла до школи?
- Що ти бачив / бачила дорогою до школи? Кого зустрів / зустріла?
- Що особливого запам'яталося? Розкажи.
- Розкажи про свою школу.
- Запропонуй, як доповнити речення.

Від навчання в школі я очікую...

Прочитайте й відгадайте загадку.

Хоч сама вона мовчить,
споконвіку всіх нас вчить.

Прочитайте текст.

МОНОЛОГ* КНИЖКИ

Вітаю! Мені подобаються твої розумні оченятка.
Дивляться прямісінько в душу. Я — книжка,
а душа моя — сторінки, на яких записані історії.
Ти любиш цікаві оповідки? Авжеж, я так і думала.
Розкажу трохи про своє життя.

Мої пращури — глиняні таблички, папірус і кора. Саме на них спочатку люди записували інформацію. Тобі дивно це чути?
Знаю, сучасні діти все записують у смартфонах. Але ж плавні лінії букв та малюнки справжньою фарбою кращі за електронний одноманітний текст!

До речі, де виготовлено твій смартфон? У Китаї? Там винайшли і папір. Там народилися мої прабабусі та прадідусі. Оскільки процес створення книг був довгий і кропіткий, люди винайшли друкарський верстат.

Мене створили справжні чаклуни: автори написали тексти, редактори виправили помилки, верстальники зробили зручною для читання, коректори відшукали одруки, художники проілюстрували. А потім мене та моїх сестер-близнючок надрукували. І примірники завезли у бібліотеки, школи й магазини. Я їхала в спеціальному фургоні, бо надто тендітна, боюся вологи і перепадів температур, а найбільше — вогню.

Куди ти відводиш погляд? Невже на екран смартфона? Ех... незабаром мене замінять гаджети, і стану я нікому не потрібною, вкриюся пилом та зітлію... Що я бачу? Невже це слози на твоїх очах? Не сумуй. У мене є певна перевага перед електронікою.

Нахилися ближче. Не бійся. Я тебе не з'їм. Ще ближче. А тепер вдихни повітря. Відчуваєш цей запах? Так пахне справжня книжка. Знаннями, мудрістю та історією. А я, до речі, доволі сучасна. У мене є QR-коди. Зі мною ти точно не сумуватимеш. Гайда разом пізнавати світ! Бери вже мене скоріше і неси додому. Розповім тобі ще купу цікавинок.

Олександра Плахотіна

***Монолог** — розповідь однієї особи

Переглянь відео «Як твориться книжка».

https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_01

Розкажи, як прийшла до нас сучасна книжка.

● Створи рекламу-монолог своєї улюбленої книжки.

Почни розповідь зі слів:

Я книжка. Подивись, яка я гарна й цікава!

Сподіваюсь, що ми заприятелюємо. Я познайомлю тебе...

Потренуйся виразно читати речення. Слова, виділені курсивом, допоможуть тобі дібрати відповідну інтонацію.

— Дякую вам за них! — *зраділа*...

— Чому ти плачеш, пташко? — *запитала*...

— Я більше так не буду, — *засоромлено відповіла*...

— Сідай, пташко, на своє дерево, — *усміхнулася*...

● Як ви вважаєте, хто міг сказати такі репліки?

Майже в кожному літературному творі є образ (людина, тварина, явище природи, рослина), навколо якого розгортаються події. Ти можеш спостерігати за його вчинками й пригодами. Такий образ називають **персонажем, дійовою особою, героєм твору** (казки, оповідання, легенди, мультфільму тощо).

Прочитай текст.

КАЗКОВИЙ СОН

Дівчинка Алінка просто обожнювала казки. Особливо їй подобалися принцеси і принци, чарівні королівства й захопливі пригоди. Та вона зовсім не вміла дбайливо ставитися до книжок. Улюблена книжка Алінки була в жахливому стані. Яскраві ілюстрації додавали казкової атмосфери і надихали

дівчинку на «творчість», тому вона часто брала до рук фломастери і виправляла на ілюстраціях все, що вважала за потрібне.

— Корона короля невиразного кольору! — стверджувала Алінка й перефарбовувала її в інший колір.

— Занадто довге! — казала дівчинка й відривала шматок ілюстрації з частиною волосся Рапунцель.

Батьки пояснювали доньці, що до книжок треба ставитися дбайливо, цінувати й берегти їх, та Аліна й слухати не хотіла нудні повчання дорослих.

Одного разу, коли її улюблена книжка спробувала втекти зі столу, дівчинка встигла схопити її за сторінку, але та все одно впала на підлогу, а сторінка відірвалась. Алінка навмання вклала відірвану сторінку назад у книжку.

Тієї ж ночі уві сні прийшли до неї троє казкарів: Шарль Перро та брати Грімм: Якоб і Вільгельм.

— Вітаємо тебе, Алінко! Ми — письменники, автори та збирачі твоїх улюблених казок.

— Дякую вам за них! — зраділа зустрічі Алінка.

— Будь ласка, — відповів Якоб Грімм. — Але, на жаль, не можемо подякувати тобі за дбайливе ставлення до них. Ми покажемо, яке нестерпне життя ти влаштувала героям наших казок.

Він змахнув рукою, і вони вмить опинились у прекрасному казковому палаці з кришталевою підлогою і білими мармуровими стінами.

- Якою ти уявляєш головну героїню?
- Хто з казкарів завітав до дівчинки?
- Чи доводилося тобі читати їхні твори? Які саме?
- Чи доводилося тобі бути свідком недбайливого ставлення до книжок?
- Поміркуй, що могли показати казкарі дівчинці.

Хочеш дізнатися, що було далі? Прочитай.

Сотня слуг із ганчірками намагалися відмити різноцольорові смужки, які Алінка намалювала фломастерами, але їм це не вдавалося.

— Вони працюють уже багато днів без перепочинку, тому слабкі та засмучені, — повідомив Шарль Перро і клацнув пальцями.

У просторій тронній залі слуги побачили сумного короля, золота корона якого була пофарбована червоним фломастером, і зарюмсану королеву в сукні з неохайно розмальованими рюшами і фіолетовими квіточками.

Також дівчинка з казкарями помітила в саду блакитну пташку, яка плакала.

— Чому ти плачеш, пташко? — запитала Алінка.

— Бо ти загнула сторінку з моїм садом, і тепер дерево, на якому я живу, росте догори дригом. Я не можу навіть сидіти на ньому — весь час падаю, — сказала засмучена пташка.

А ще вони зустріли Попелюшку, збентежену через відірвану Аліною сторінку, на якій було написано про бал, перелякану Рапунцель, якій Алінка вкоротила волосся. Там була і Спляча Красуня, яка, замість того, щоб заснути й зустріти свого принца, танцювала на балу, бо ж саме до її казки Аліна додала відірвану сторінку з казки «Попелюшка». Крім того, вони побачили Червону Шапочку, що по сковзнулася на масній плямі, яку залишили на сторінках книжки брудні Алінчині руки. Червона Шапочка боляче вдарила і не змогла піти до бабусі.

— Ну і як тобі результат такої недбалості? — запитали в один голос брати Грімм.

— Я більше так не буду, — засоромлено відповіла Алінка. — Я все зрозуміла.

Казкарі усміхнулися, попрощались і зникли.

Перше, що зробила дівчинка, коли прокинулася, — розгорнула книжку і вирівняла сторінку з намальованим садом.

— Сідай, пташко, на своє дерево, — усміхнулася дівчинка. — А ввечері я вклею на місце відірвану сторінку про бал, — пообіцяла Алінка книжці.

Ольга Лапушена

- Чи шанобливо ставилася Алінка до книжок?
- Прочитай, чому життя казкових героїв стало нестерпним.
- Що казкарі й блакитна пташка розповіли дівчинці?
- Знайди і прочитай фрагмент казки, який відповідає ілюстрації.
- Продовж речення (усно).

Казкові персонажі скаржилися тому, що...

- Як ти вважаєш, чи змінилося ставлення дівчинки до книжок? Підтверджуй свою думку рядками тексту.

- **Попрацюйте в групі.** Прочитайте розмову дівчинки й казкарів в особах.

Виконай завдання на вибір.

- Назвій свою улюблену книжку, прізвище та ім'я її автора / авторки й імена персонажів.
- А як ти ставишся до книжок? Склади й занотуй свої правила поводження з книжкою.
- **Попрацюйте разом.** Створіть пам'ятку «Правила поводження з книжкою».
- **Попрацюйте разом.** Започаткуйте в класі довготривалий проект «Наша класна бібліотечка». Діліться з однокласниками / однокласницями новинками зі своїх домашніх бібліотек.

Прочитай текст.

ПДРУЧНИКИ ДЛЯ ДМИТРИКА

Вересень закінчувався. За час літніх канікул Олесь і Ярина встигли засумувати за своїми друзями, тож щоранку радо прокидалися, вмивалися, снідали, перевіряли портфелі і швидко крокували тротуаром до школи, зустрічаючи дорогою знайомих.

Того дня перед першим уроком до класу завітав директор. За руку він тримав хлопчика.

— Любі діти. До нашої школи прийшов новий учень, йому поталанило потрапити до вашого класу. Сподіваюся, серед вас Дмитрик знайде багато друзів. Допомагайте йому в усьому, він чудовий хлопець.

Хлопчина був невисокого зросту, худорлявий.

Учителька посадила його за першу парту, а класом тим часом прокотилося перешіптування.

На перерві новенький мовчки сидів за партою. Гортав зошит і щось записував у блокнот.

— Ходімо знайомитися, — запропонувала Ярина братові.

Діти дізналися, що Дмитрик недавно переїхав до їхнього міста і живе лише з бабусею.

Наприкінці уроків обоє познайомили з новачком усіх однокласників, аби він не почувався самотнім. Проте за декілька днів Дмитрик не прийшов до школи. Бабуся зателефонувала учительці й повідомила, що внук застудився.

— Мені дуже прикро... Він стараний учень, — Ярина випадково почула уривок розмови. Виявилося, що бабуся виходить онука, але не має змоги купувати дорогі ліки, бо в ней мізерна* пенсія.

Сам Дмитрик хвилюється, що його заощаджень не вистачить, аби купити набір підручників за новою програмою, а він так мріє гарно навчатися.

- Назви головних персонажів твору. Хто з них тобі найбільше сподобався? Чому?
- Яким ти уявляєш Дмитрика? Зчитай, як його описує авторка.
- Як діти сприйняли новачка?
- Чому Дмитрик не прийшов до школи?

Хочеш дізнатися, що було далі? Прочитай.

Після уроків найактивніші діти з їхнього класу вирішили зібратися на нараду. Керував шкільним зібранням Олесь. Яринка занотовувала рішення та підраховувала голоси. Однокласники вирішили зібрати кошти на книжки, а ще провідати його напередодні вихідних, принести фрукти і солодощі.

Удома братик із сестрою витрусили свої скарбнички. Порцелянові бегемот та носоріг спорожніли, але серця дітей наповнилися радістю. Дізнавшись про добре наміри дітлахів, батьки виділили трохи коштів із сімейного бюджету.

Зранку діти поспішили до вчительки, навпереді вигукуючи:

— У Дмитрика мають бути власні підручники! Ми зібрали гроші!

На очах учительки з'явилися слези. Її малі вихованці, оті шибеники, на яких іноді доводилося гримати, поклали на стіл купку пожмаканих купюр, імовірно, відрваних від дитячих мрій, але так щиро долучених до доброї справи.

— А ще ми хотіли дізнатися у вас домашню адресу Дмитрика, бо вже купили фрукти й солодощі, плануємо його провідати, щоб він швидше одужав.

Марія Василівна радісно всміхнулася і пригорнула своїх вихованців. Вона знала, що в майбутньому ці дітки стануть чуйними і добрими ЛЮДЬМИ, якщо вже зараз так радо допомагають одне одному в скрутну* хвилину.

Леся Кічура

***Мізéрний** — незначний за розміром; дуже малий.

***Скрутний** — важкий, складний.

- Назвй імена головних персонажів твору.
- Що вирішили діти? Як діти допомогли Дмитрикові?
- Чому раділа Марія Василівна?
- Розкажи про свої емоції після читання твору.
- Добери заголовок.

Наклеюючи на будь-яку основу шматочки всіляких листівок, шпалт газет, різних за кольором і фактурою матеріалів, можна створювати картини. Такий прийом називають **колажéм**. Слово **колáж** походить від французького *coller* і перекладається як «склеювати».

● **Попрацюйте разом.** Створіть колаж «Книга в житті нашого класу».

Читати можна ● з різними почуттями: радісно чи сумно, захоплено чи розчаровано; ● з різною інтонацією: окличною чи неокличною. Це залежить від описаної ситуації.

Прочитай вірш.

ДОБРЕ НАШЕ СЛОВО...

Добре наше слово
ліне понад краєм.

Мелодійну мову
Україна має.

Мова українська,
наче річка, ллється,
піснею пташини
горнеться до серця.
Чистою росою
кожне слово вмито,
звуки наче стигле
золотисте жито!

Мелодійна, щира
українська мова.
Розмаїта, дивна,
різномальорова!
Люблять мову рідну
українські діти.
Материнська мова —
краща мова в світі!

Наталія Бонь

- Чи можна рідну мову назвати скарбом? Поясни.
- З чим у вірші порівнюють мову та слово?
- Як по-іншому можна назвати цей вірш? Чому?

Дотепні вислови, складені з важких для вимови слів і звуків, називають **скоромовками**. Швидке, чітке, виразне промовляння скоромовок допоможе покращити мовлення.

Читай скоромовки спочатку повільно, потім — швидше, дуже швидко.

В лісі лиса лось зустрів,
ліс до лося засвистів.
Лось злякався і од лиса
дременув скоріше з лісу.

Володимир Верховень

Будували дім бобри,
замість дому — дві діри.
Видра вдерлася у дім,
буде жити видра в нім.

Леся Вознюк

У цапка міцний ціпок.
Смілоходить в ліс цапок.
Вовк вітається з цапком,
бо цапок іде з ціпком.

Микола Клець

Взяв кажан добрячу пряжу
й джемпер Жанні жваво в'яже
ще й жакет у жовту смужку.
Тож кажан з в'язанням дружить.
Знає підружка, що Жан —
найуважніший кажан.

Ніна Колодяжна

Вживай у своєму мовленні.

- Говорити скромовкою — скромовити.
- Гуртом голосно промовляти різні слова — галасувати.
- Розказувати секрети всім — розбовкувати.

Знайди скарб у собі

Прочитай вірш.

ВИРОСТАЙ ЛЮДИНОЮ

Біжить-біжить стежинка,
до школи поспішає.
Там кожен хлопчик й дівчинка
науку здобуває.
Повір, без знань людина —
як без польоту пташка,
як дощик без краплинни,
без пелюсток — ромашка.
Наука, мрія, школа
навчатъ до зір літати,
пізнатъ закони моря,
найвищий мур здолати.
Для кожної дитини
хай другом книжка стане.
І виросте людина,
найвищих гір дістане.

Учись, трудинь, навчайся!
І з кожною хвилиною

знань, сили набирайся,
щоб вирости Людиною.

Валентина Романова

- Як ти розумієш виділені рядки?
- Чого навчає наукам, мріям, школам?
- Що означає вислів *вирости Людиною*?
- Чи вважаєш, що поетеса звертається й до тебе теж?
Якщо так, то назви слова, які, на твою думку, спрямовані саме до тебе.

Прочитай текст.

ТРОЯНДА ДЛЯ БАБУСІ

У маленької Зої є бабуся Орися. Вона добра та чуйна, а ще розумна та щедра. Старенька дуже любить онуку, дає мудрі поради й завжди приносить їй подаруночки.

Одного разу бабця чомусь засумувала. Дівчинці захотілося розвеселити її, тож вона вирішила намалювати листівку для бабуні. Узяла простий олівець, червоний та зелений — і ось на папері розквітла прекрасна троянда. Бабуся зраділа подарункові від онуки, де й подівся сум!

— Ти більше не журишся? — спитала Зоя, пригорнувшись до бабці.

— Ні! — відповіла старенька. — Навпаки, я радію, що ти ростеш справжньою людиною!

Юлія Забіяка

- Визнач жанр прочитаного твору.
- Назви імена головних персонажів.
- Як онучка розвеселила бабусю? Чому раділа бабуся?
- Поясни, як ти розумієш виділений вислів.
- Добери свій заголовок.
- Продовж речення: Одного разу бабуся засумувала, бо вона керує авто, а....

Перевір свої знання за розділом «Хто знання має, той мур ламає»

- Пригадай нázви творів розділу. Хто їх написав?
- Якими висловами збагатилося твоє мовлення?
- Назви заголовки, імена й прізвища авторів / авторок творів, які тобі найбільше сподобалися.
- За бажання на аркуші паперу намалюй ілюстрацію до одного з творів.
- Упізнай твори з розділу за малюнками.

а)

б)

- Упізнай твори за їх початком. Назви авторів.
 - ✓ У маленької Зої є бабуся Орися.
 - ✓ Вересень закінчувався.
 - ✓ Дівчинка Алінка просто обожнювала казки.
 - ✓ Вітаю! Мені подобаються твої розумні оченятка.
- З'єднай частини прислів'їв. Прочитай їх. Поміркуй над їхнім змістом. Яка спільна тема об'єднує ці прислів'я?
Хто мови своєї цурається, а людину по мові.
Птицю пізнати по пір'ю, її за вітром не розвієш.
Рідна мова — не половина: той сам себе стидається.

ВЖЕ ОСІНЬ НА ПОРОЗІ

Розшифруй і прочитай прислів'я.

о	у	е	і	а	с	н	ь	м	р	х	к	в	д
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

1 6 4 7 8 2 6 8 1 9 2 10 5 11 2 7 1 12 13 3 14 3

Прочитай уривок з оповідання.

Заголовок

ЯК ПОЧИНАЄТЬСЯ ОСІНЬ

1-й
абзац

В Осені коси заквітчані пшеничними колосками й червоними кетягами калини. Ходить Осінь лугами, берегами. Де зітхне, там холодом війне. Любить Осінь ночами сидіти на березі ставка. А вранці над водою підіймається сивий туман і довго не розходиться. Оце їй починається Осінь.

2-й
абзац

Бояться Осені пташки. Як тільки побачать її ластівки, злітають і про щось тривожно радяться. А журавлі піdnімаються високо в небо й тривожно курличуть.

3-й
абзац

Любить Осінь заходити в садки. Доторкнеться до яблуні — яблука жовтіють.

4-й
абзац

А дятли радіють, зустрівшись з Осінню. Перелітають із місця на місце, шукають поживи на деревах.

5-й
абзац

Сьогодні теплий, сонячний день. Низько стойте сонце — світить, але не дуже гріє. Сіла Осінь під стогом сіна, розплітає косу, гріється. Співає пісню про срібні павутинки.

Василь Сухомлинський

- Прочитай заголовок твору. Полічи, скільки в тексті абзаців. У якому абзаці найбільше речень? У яких абзацах по два речення?
- Поміркуй, який період осені (початок, середина чи кінець) описано в оповіданні Василя Сухомлинського «Як починається Осінь». З яких слів це зрозуміло?
- У якому абзаці тексту описана Осінь?
- Які птахи згадані в оповіданні?
- Розкажи про свої спостереження за тим, що відбувається на початку осені. Як поводяться птахи? Що найбільше зачаровує тебе восени?

Прочитай слова, подані в зразку. Що цікавого ти помітив / помітила? Які слова «заховалися» в рядках?

Зразок: во(**)леко

дошо(**)конечко

коле(**)нечко

вода — далеко

засну(**)ст

хмар(**)люжі

Прочитай вірш.

ОСІНЬ РОЗВАЖАЄТЬСЯ

Затулили сонечко
хмари дощові,
скачуть за віконечком
краплі по траві.

Вкрилися вологою
вмиті деревця,
мокрою дорогою
вітер шле гінця.

Осінь розважається,
будить падолист.

Човником гойдається
у калюжі лист.

Наталя Карпенко

Падоліст — опадання листя; те саме, що листопад; опале листя.

- Який настрій викликає у тебе вірш?
- Розкажи, як розважалася осінь.
- Намалюй словами осінні розваги. Які кольори будуть на твоїй картині? Чому?
- Знайди і прочитай речення, яке відповідає ілюстрації.
- Чи доводилося тобі спостерігати, як опадає листя?
- Продовж (усно) ряд слів: **кружляє, танцує...**
- Назви слова, що римуються.
- Підготуй повідомлення про свої улюблені справи восени.

Прочитай слова. Назви їх одним словом.

Жовтогарячий, жовтий, рудий, синій, багряний.

Художники передають свої враження від побаченого кольором на полотні. А поети — словами.

Читаючи вірші, учися відчувати красу художнього слова.

Прочитай вірш.

А ЗА ВІКНОМ ОСІННІЙ ЛИСТ СМІЄТЬСЯ

А за вікном осінній день сміється
веселим сонцем й листям золотим.
І вітерцем, що між гілками в'ється,
й чарівним, дивним небом голубим.
І шумом листя, що з дерев злітає,
й грибочком, що з-під листя визира.
Осінній день теплом усіх вітає.
Все, як у казці: річка, ліс, гора...
І шумові оркестри, що у лісі
у верховітті грають про своє.
І шелестять у кленах й на горісі.
Щось дуже щемне в кожного з них є...

Надія Красоткіна

- Який настрій вірша?
- Які ознаки осені описано у вірші?
- Що з описаного у вірші можна побачити, а що — почути?
- Які кольори тобі траплялося бачити восени?
- Які дарунки приготувала для нас осінь? Розкажи.

- **Попрацюйте разом.** Створіть осінню «стіну слів». Доберіть якомога більше слів — ознак осені.

Прочитай оповідання.

ЇЖАЧОК

(скорочено)

Звідкись налетів грайливий вітерець, заплутався в побурілому каштановому листі, злегка доторкнувся до гілок. Тротуаром почали вибрикувати блискучі, ще вологі від шкаралупи каштани.

Їх тут же підхоплювали пішоходи, ніжно їм усміхалися, пестили руками і ховали до кишень, у сумки чи просто несли на розкритих долонях, милуючись карими красенями.

Неподалік на лавці сиділо двоє школяrikів: набурмосений хлопчик з непокірною чорною чуприною, що з'їжилася над високим чолом, і білява дівчинка, очі якої висвічували погожим небом, а губи нагадували дві скибочки перестиглого кавуна. Поруч стояли портфелики з книжками. Вона, жестикулюючи тонкими руками, щось тихо доводила чорноокому.

Але той, заклавши пальці в кишені вилинялих синіх штанів, не помічав ні пішоходів, ні каштанів, які іноді падали коло самісіньких ніг, ні блакитноокої дівчинки.

Раптом дівчинка побігла за каштаном, що покотився на край тротуару. Він ще не вилупився зі своєї темно-зеленої домівки, вкритої густими гострими колючками. Шкаралупка лише лопнула посередині, а звідти лукаво усміхався кароокий каштан.

Дівчинка підняла знахідку, підійшла до хлопчика і ніжно промовила:

— Подивись, Івасю, якого кумедного їжачка подарував нам каштан.

Хлопчик спідлоба зиркнув на колючку — і губи розтяглися в широкій усмішці. Обережно взяв простягненого красеня і вдячно подивився дівчинці в очі.

Микола Магера

- Про кого йдеться в тексті?
- Чи доводилося тобі спостерігати за деревами восени?
- Прочитай, як автор описує дітей.
- Поміркуй, що могло засмутити хлопчика.

- **Попрацюйте разом.** Доберіть інші заголовки. Обґрунтуйте свою думку.
- Пригадай, чи виготовляли ви в класі саморобки з природних матеріалів. Розкажи про це.

Швидко й чітко читай пари слів.

лист — лис син — синь квіти — віти
клен — клин роси — коши річка — вічка

Прочитай оповідання.

ЖОВКНЕ ЛИСТЯ

(скорочено)

Вкривається багрянцем клен. Він стоїть на узлісці замріяний, ніби сумує, що надійшов жовтень.

Іноді тихо зронить вирізьблений свій лист. А налетить вітер і почне безжалісно зривати осінню красу зажуреного клена, оголить його і гулятиме серед голого гілля.

А яка ніжна, золота берізка на тлі синюватих ялинок, зеленавих сосен. Вона опустила свої віти і теж журиться, що скоро прийдуть холоди.

Деякі квіточки ще не хочуть здаватись, поспішають доцвісти, поки перші морозці не вдарять по них. Але й ці останні квіти теж ніби насторожено зажурені.

Високо вгорі дзвінким передзвоном курличуть трикутники журавлів. Прямують на південь, поспішають. Десь перегукуються вгорі над нами і дики гуси. На півночі вже холодно їм.

На піщаних косах річок жирутъ і північні качки цілими величезними табунами.

Олександр Копиленко

- Як осінь змінила рослинний світ?
- Як поводяться птахи?
- Що тобі ще відомо про осінні зміни в природі? Як тварини готуються до зими?

Прочитайте вірші.

Облітають квіти, обриває вітер
пелюстки печальні в синій тишині.
По садах пустинних їде гордовито
осінь жовтокоса на баскім коні.

Володимир Сосюра

ВИШИВАНКА ДЛЯ КЛЕНА

Вишивала осінь
диво-вишиванку,
прикладала клену
до грудей щоранку.
Клала жовту ниточку,
поруч — пурпурову.
Стане клен наш красенем
на Святу Покрову.
Вже й, нарешті, вишила:
— Зодягайся, клене!
А весна вбере тебе
знову у зелене.

Віра Правоторова

ОСІНЬ

Кожен день на дворі мжичка*,
вальс танцює листопад.
Осінь — золота лисичка —
кольоровим робить сад.

Ніна Колодяжна

*Мжичка — дрібний, густий дощ; мряка.

- Які картини осінньої природи виникли у твоїй уяві?
- Порівняй за змістом вірші Володимира Сосюри, Віри Правоторової й оповідання Олександра Копиленка.
- З якою твариною порівнює Ніна Колодяжна осінь? Чому?
- Визнач настрій творів.
- Розглянь ілюстрацію. Який в тебе буває настрій, коли йде дощ? Поділися враженнями.
- Пригадай чи знайди прислів'я / осінні прикмети про осінь. Назви їх.

Перевір свої знання за розділом «Вже осінь на порозі»

- Пригадай нázви творів розділу. Хто їх написав?
- Яких творів (віршованих чи прозових) більше в розділі?
- Назвй заголовки, імена та прізвища авторів / авторок творів, які тобі найбільше сподобалися.
- Скільки абзаців в оповіданні Миколи Магери «Їжачок»?
- З яких творів наведені рядки?
 - ✓ Звідкись налетів грайливий вітерець...
 - ✓ Човником гойдається у калюжі лист.
 - ✓ Він стойть на узлісці замріяний, ніби сумує, що надійшов жовтень.
 - ✓ Стане клен наш красенем на Святу Покрову.
- Якими словами-образами автори описували осінь?
- Які вислови з прочитаних творів можна використати для складання власної розповіді?
- Які твори розділу може ілюструвати цей малюнок? Чому?
- Який осінній місяць твій улюблений? Що ти знаєш про нього?
- За бажання намалюй ілюстрацію до одного з творів.

- Прочитай прислів'я, приказки швидко. Який осінній місяць у них згадано?
 - ✓ У вересні синиця просить осінь в гості.
 - ✓ У вересні одна ягода, і та гіркá — горобина.
 - ✓ Як вересні, то й дощик сіє.
 - ✓ Вересень — рум'янець року.

УКРАЇНА — РІДНИЙ КРАЙ

Утвори слова з поданих груп складів.

на, У, ї, кра

щи, Бать, на, ків

чиз, на, Віт

- Поміркуй, що спільного в цих словах.
- Яку назву має твоя Батьківщина?

Прочитай вірш.

ЩО ДЛЯ МЕНЕ УКРАЇНА?

Що для мене Україна?
Це уся моя родина,
мої друзі і знайомі,
мир і спокій в нашім домі.
Це лани широкополі,
це і верби, і тополі,
це калина біля тину
й мова наша солов'їна.

Тетяна Строкач

- Як описує Тетяна Строкач Україну? Чи погоджуєшся ти з думкою поетеси? Свої міркування висловлюй за зразком: *Так (ні), я погоджуюся (не погоджуюся) із цією думкою. Вважаю, що..., оскільки.... Наприклад,*
- Вивчи вірш напам'ять.

- Назви слова, близькі за значенням до слова **Україна**.
- Склади і прочитай прислів'я за кольоровими підказками.

За морем	без Вітчизни,	немає	сумно.
За рідним	тепліше,	як соловей	України.
Без верби	краєм	та вдома	без пісні.
Людина	і калини	і в небі	миліше.

Прочитай вірш.

ХАЙ БУДЕ МИР!

Сонечко простору хоче і неба.
Дітям Землі є у мірі потреба.
Хочуть маленькі невинні сердечка,
щоб плюскотіли в полях озеречка,
зрів урожай, усміхались дзвіночки,
з дітками йшли у веселі таночки.
Що хочуть діти, того треба світу —
Миру, єднання, любові, привіту!
Спати без остраху має малеча.
Мир Україна тримає на плечах.

Ніна Гаврилюк

- Що, на думку поетеси, потрібно всім дітям?
- Прочитай виділені речення. Продовж подане речення.
 Усім дітям, щоб бути щасливими, потрібно...
- Вивчи вірш напам'ять.
- Прочитай речення, яке виражає головну думку вірша.
- Прочитай прислів'я. Поясни, як ти його розумієш.
 Квітам потрібне сонце, а людям — мир.

Прочитай текст.

ЯК З'ЯВИЛИСЯ ПРАПОР, ГЕРБ і ГІМН (Легенда)

Колись за часів слов'янських богів смілива княгиня державу обороняла. Сили ворога були більші, а поразка неминуча.

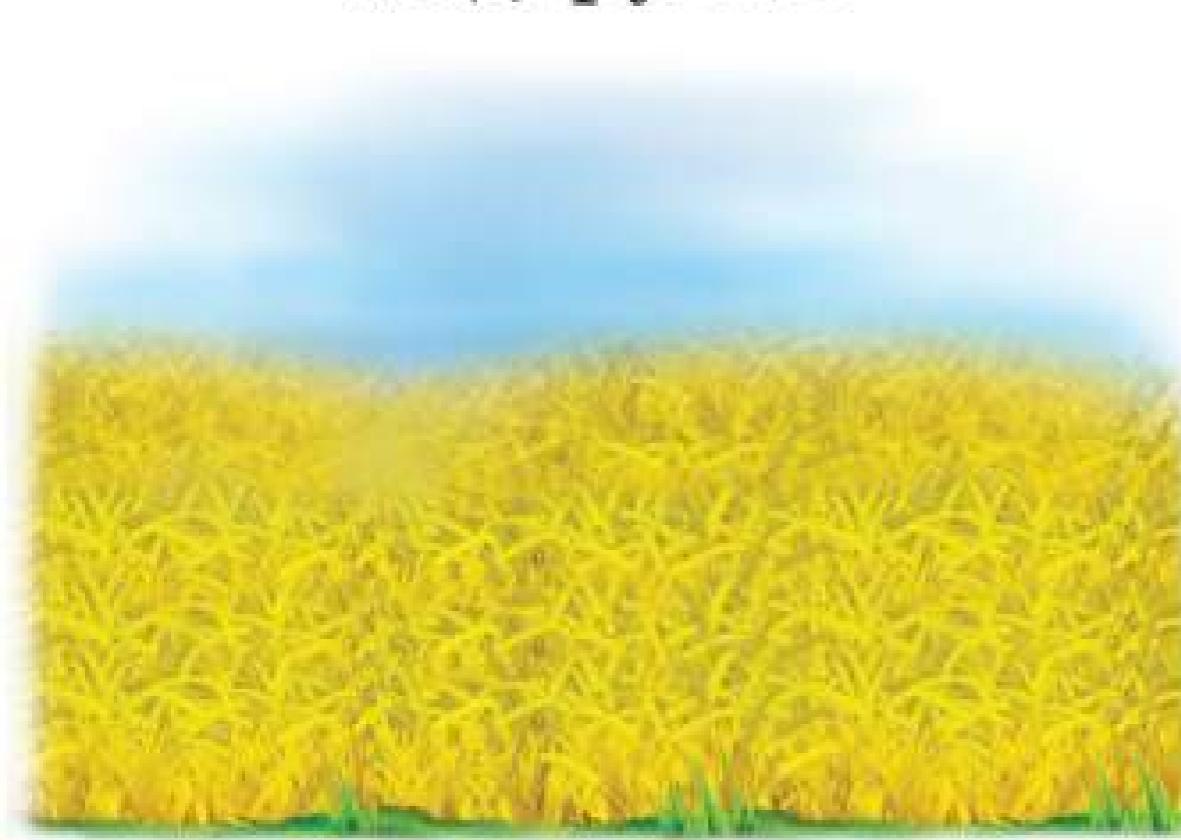
Пішла княгиня за порадою до мудреця. Глянув він з-під брів сивих, дістав зі скрині три предмети і мовив:

— Бачу, дитино, знесилена ти війною триклятою. Візьми ці речі магічні.

Подивилася княгиня на згорток тканини, меч заіржавілій та пляшку глиняну й зітхнула. Вклонилася низько мудрецю, на коня сіла та до війська свого повернулася.

На світанку ворог сили незліченні зібрав. Побачила княгиня розпач в очах своїх воїнів. Почала від безсилля з намету речі викидати, які мудрець подарував.

Першим полетів згорток тканини, у повітрі розкрутився. Одна половина блакитна, а друга жовта. Коли землі торкнувся — перетворився на річку широку та поле пшеничне.

Не змогли нападники річку переплисти. Стріли гострі запустили. А військо княгині у високій пшениці сковалося. Не дістали їх стріли. Найвідчайдушніші з війська ворожого кинулися на конях у річку. Княгиня меч іржавий схопила. Щойно він долоні її торкнувся — на тризуб золотий перетворився. Усіх княгиня перемогла. Але головні сили ворога переправу через річку готовували. Відкоркувала тоді княгиня пляшку глиняну і дала своїм воїнам напитися перед битвою води цілющої. А з пляшки пісня линула і на той берег відлетіла.

Підхопили пісню воїни княгині і могутніми голосами заспівали:

*Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
запануєм і ми, браття, у своїй сторонці!*

Вороги злякалися і з землі святої повтікали. А річка вбди свої по країні понесла землю напувати. Пшениця від вітру під пісню загойдалася. А тризуб у руках княгині на сонці заблищав.

Так і з'явилися державний Прапор, Герб та Гімн — символи української єдності, могутності та незламності.

Олександра Плахотіна

- Коли відбувались описані події?
- Назві дійових осіб легенди.
- Скільки абзаців у тексті?
- Якою ти уявив / уявила княгиню? Опиши її зовнішність і риси характеру.
- Прочитай речення, які тебе схвилювали.

Роз'єднай слова і прочитай прислів'я.

Депрапорпіднімають, там Україну величають.

- Поясни, як ти розумієш це прислів'я.

Прочитай вірш. Поміркуй, чому поет так його назвав.

НАШ ПРАПОР

Небеса блакитні
сяють з глибини,
а пшеничні й житні
мерехтять лани.

Прапор наш, як літо,
в сонці майорить —
по долині жито,
по горі блакить.

Дмитро Павличко

- З чим поет порівнює прапор? Добери свої порівняння.

Наш прапор, як...

Прочитай виразно вірш.

Прапор України — жито і блакить,
прапор України в небі майорить.
З прапором — на свято, з прапором — у бій.
Це моя свята, символ волі мій!

Наталія Карпенко

Прочитай вислів.

П а о — е а а о д с т Ь

Прочитай текст.

ДЕНЬ ПРАПОРА, АБО НЕПРОСТИ СМУЖЕЧКИ

Якось Марійці на день народження подарували величезну книжку з картами різних країн світу. А на останніх сторінках були зображені прапори.

От умостилася дівчинка в ліжку зі своїм подарунком, розглядає уважно. А як дійшла до прапорів, кличе маму:

— Мамо, а покажи мені прапори тих країн, у яких ти була!

— Ну ось, наприклад, Канада. Поглянь, який цікавий у неї прапор із кленовим листком. А чи знаєш ти, що прапори вигадують не просто так? Кожен з них має свою історію, а кольори й малюнки щось означають. Так, на прапорі Канади не випадково смужечок саме три. Середня — то земля, на якій розташована країна, а дві вужчі з боків — океани, які її омивають.

— А кленовий листочек що означає?

— У Канаді дуже багато кленів, це найулюблініше дерево її жителів. Колись давно з кленового соку робили цукор, а нині варять смачні сиропи.

— Ой, мамо, дивися: дракон! У цій країні багато драконів?

— Це прапор країни Бутан. Її називають Землею Дракона, бо жителі вірили, що їх оберігає до-

брий дракон, який єсть лише гірський сніг, а не людей. А ти помітила, що він тримає в лапах якісь горошинки? То перлинки — здоров'я і багатство.

— Мамо, а в Україні теж є прапор?

— Звісно, доню. Ось він, поглянь. Синьо-жовтий.

— І все? Так просто? Тільки дві смужечки?

Вони теж щось означають?

— Я тобі завтра це покажу. Домовилися?

- Що подарували Марійці на день народження?
- Чи сподобався дівчинці подарунок? Чому ти так вважаєш?
- Що розповіла мама дівчинці?
- Поміркуй і скажи, як можуть розвиватися події.

Хочеш дізнатися, що було далі? Прочитай.

Наступного дня мати з доњкою сіли в машину і поїхали за місто. Погода була літня, сонячна, на небі ані хмаринки.

І коли за спиною заховався останній будинок, мама звернула в поле і зупинила автомобіль:

— Подивися наліво!

Під синім-синім небом простяглося безкрає поле квітучих соняшників, які дружно повернули голівки до сонечка. Ось і вийшло ніби дві смужки: вгорі синя, а внизу жовта, точнісінько, як прапор на малюнку.

— А тепер повернися направо!

З цього боку дороги хвилювалося море стиглої пшениці, теж жовте-жовте.

— І тут прапор, мамо!

— Так, доню. Синя смужка — то небо, а жовта — пшеничне поле. Але, як бачиш, воно може бути і соняшникове, і навіть рапсове. А ще ці кольори означають мир і достаток. Тож наш прапор аж ніяк не простий, а для нас — найкращий із прапорів. Зрозуміла?

— А ще це як курчатко в незабудках, або кульбабки з волошками, або лимон з чорницями, правда ж, мамо?

— Правда, доню. До речі, незабаром у нього день народження: 23 серпня вся Україна святкуватиме День Прапора. І ми неодмінно вивісимо на балконі наш синьо-жовтий символ. Щоб усі знали: ми любимо свою країну і пишаємося нею.

Світлана Дідух-Романенко

- Назви імена головних персонажів твору.
- Що з прочитаного тобі було відоме раніше?
- Про що ти дізналася / дізнався вперше?
- Розкажи про свої емоції після читання твору.
- З яких джерел можна дізнатися більше інформації про прапори різних країн?
- Коли відзначають День Державного Прапора України?

Прочитай оповідання.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР

Марійка сиділа й малювала. Спочатку взяла блакитний олівець:

— Хай небо буде погідне, ясне! — сказала вона й намалювала небо.

— У небі хай сяє сонечко, — сказала вона і взяла жовтий олівець.

Намалювала сонце, і небо повеселішало.

А внизу поле, чорне та сумне.

— Розвеселімо його!
— мовили жовта і блакитна барви.

Взялися за рученьки і злинули додолу: одна блакитним дощиком, друга — ясним проміннячком.

У чорній землі спала насінинка. Пробудилася та й каже:

— Як мені хороше! Дощик мене напоїв, сонечко зігріло. Буду я проростати.

І над землею піднявся зелений паросток. І другий піднявся, і третій, і тисяча тисяч веселих зелених паростків!

— Тепер же я знаю, — засміялася Марійка, — де жовте і блакитне удвох, там настає весна! Во разом вони дають зелену барву.

Відклала олівці і замилувалася.

Гарна жовта барва з блакитною! Як сонечко з небом. Як волошко з пшеницею. Як наш прапор.

Зірка Мензатюк

● **Попрацюйте разом.** Перекажіть одні одним зміст оповідання за опорними висловами.

Сиділа і малювала. Блакитний олівець. Небо повеселішало. Жовта і блакитна барви. Насінинка пробудилася. Як наш прапор.

Віднови слова.

пр_п_р тр_з_б г_рб с_мв_л к_л_н

р_шн_к в_рб в_н_ч_к в_ш_в_нк

● Поміркуй, що вони означають.

Перегляньте мультфільм «Символи України».
https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_06

- Про що ти дізнався / дізналася з мультфільму?
- Назві державні символи України.
- Які народні символи ти запам'ятав / запам'ятала?
- Який народний символ вважають оберегом дому?
- Які народні символи шанують у твоїй родині? Чи є такі, що передаються з покоління в покоління? Розкажи.

- Вибери слова, близькі за значенням до слова **тризуб**.

Символ, прапор, герб, знак, гімн, емблема.

- Народна мудрість вчить: *Гербом дорожи — Україні служи.* Чи погоджуєшся ти з цією думкою? Висловлюй свої міркування за зразком:

Так (ні), я погоджується (не погоджується) з цією думкою.
Я вважаю, що ..., тому що Наприклад, Отже, ...
(висновок).

Попрацюйте разом. Створіть лепбук «Символи України».

Віднови слова. Добери до них узагальнювальну назву.

м _ к в _ л _ шк _ р _ м _ шк _ ч _ рн _ бр _ вц _

Прочитай слова і вибери нázви квітів, із яких плетуть віночок.

Любисток, барвінок, лілія, береза, ружа, айстра, піdsnіжники, чернобривці, верба, калина, м'ята, лопух, дуб, яблуня, тополя, жито, волошка, жоржина.

Проведіть дослідження «Які квіти є в українському віночку?». У цьому вам допоможе відео.
https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_07

34

Перевір себе. Виконай тестові завдання.

1. Скільки квітів зазвичай в українському віночку?

A 12

B 8

2. Яка рослина у віночку символізує український народ?

A калина

B чорнобривці

3. Які завдовжки стрічки у вінку?

A не коротші від коси **B** коротші від коси

Прочитай вірш.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІНОЧОК

Квіточку до квіточки вправно я складаю,
стрічечку до стрічечки у вінок вплітаю...
Вишні цвіт і яблуні, лілію й калину,
мак, ромашку, м'ятоньку, ружу, материнку,
і волошки, й соняшник, і дзвіночки сині...
Так багато квітів є в моїй країні!

Вірність, ніжність, людяність у вінок вплітала,
ласка материнська оберегом стала...

Для краси дівочої заплету барвінок.

У вінку заквітчана, засміюся дзвінко!

Ще й стрічки барвисті доберу як треба:
жовту, ніби сонечко, синю, наче небо,
як земля, коричневу і, як хліб, гарячу,
магічну червону, рожеву на вдачу,
мудру фіолетову, малинову щиру,
вишиту біленьку, і зелену милу.

У віночку дівчинка гарна, як калина,
як найкраща квіточка, донька України.

Тетяна Строкач

• З ким / чим порівнює поетеса дівчинку у віночку?

Перевір свої знання за розділом «Україна — рідний край»

- Пригадай нázви творів розділу. Хто їх написав? Заповни таблицю на аркуші паперу.

Україна — рідний край	
Вірші	Оповідання

- Який із творів тобі найбільше запам'ятався? Чим саме?
- Якими словами автори / авторки передавали свою любов, повагу, шанобливі ставлення до Батьківщини?
- Розкажи про свою малу батьківщину. Що ти любиш у своєму місті / селі? Які цікаві місця є у твоєму краї? Які відомі люди народилися у твоєму місті / селі?
- Василь Симоненко писав: «Можеш вибирати друзів і дружину, вибрати не можна тільки Батьківщину».

Чи погоджуєшся ти із цією думкою? Висловлюй свої міркування за зразком: *Так (ні), я погоджуся (не погоджуся) із цією думкою. Я вважаю, що ..., тому що Наприклад, Отже, ... (висновок)*.

- **Попрацюйте разом.** Позмагайтесь, хто швидше відповість на запитання.

- Який кущ є народним символом України?
- Яких кольорів Державний Прапор України?
- Урочиста пісня нашої держави — це ...
- Пригадай, як закінчуються прислів'я / приказки.
 - Без верби і калини немає ...
 - Людина без Вітчизни ...
 - За рідним краєм ...

ДО СВОГО РОДУ — ХОЧ ЧЕРЕЗ ВОДУ

● Прочитай слова швидко. Виділений склад вимовляй голосно.

мама

матуся

матінка

неня

ненька

ненечка

● Поміркуй, як ще можна назвати маму.

Прочитай вірші.

МАТУСЯ

Дарує ласку,
ясну усмішку.
А на ніч — казку,
іще й потішку.
До себе кличе
м'яка подушка.
І сон у вічі
впуска матуся.

Володимир Верховень

НАЙБІЛЬШЕ Я ХОЧУ...

Найбільше я хочу,
щоб мир був на світі,
як небо — у зорях,
а сад наш — у цвіті.

Найбільше я хочу,
щоб сонце щоранку

зі мною віталось,
присівши на ганку.
Найбільше я хочу,
щоб рідна матуся
всміхнулась мені,
коли я усміхнуся.

Микола Сингаївський

- З яким почуттям потрібно читати вірші?
- Що дарує нам матуся?
- Чого найбільше хоче поет Микола Сингаївський?
- Які з цих бажань близькі тобі?

Прочитай текст.

ЩОБ МАМА НЕ ГУБИЛАСЯ

У слоненяти на ім'я Хвостик постійно губилася мама. А все тому, що слоненя було дуже допитливим. То задивиться на лелеку в небі. То захоче спитати в птаха тукана, навіщо йому такий великий дзьоб. А мама за цей час відходить далеко й, звісно, губиться.

Якось Хвостик шукав маму аж три години. Він дуже злякався. А раптом мама не знайдеться? Тоді їй буде самотньо одній у савані*. Слоненя навіть заплакало.

Коли мама знайшлася, вона була дуже схильована. Ще б пак! Губитися — це ж зовсім невесело! Це кому завгодно може зіпсувати настрій.

Хвостик довго думав. Як же зробити так, аби мама не губилася? І нарешті вигадав.

Тепер щоразу на прогулянці він міцно тримав маму хоботом за хвіст. Тепер уже мама нікуди не губилася. І Хвостик був за неї дуже радий!

Юлія Каспарова

***Савана** — тропічний степ в Африці.

- Хто головні герої казки?
- Про що йдеться в першому абзаці казки?
- Яким був Хвостик? Обґрунтуй думку рядками тексту.
- Чому мама хвилювалася?
- Що придумав робити Хвостик, щоб мама не губилася?
- Поміркуй, хто насправді завжди губився.
- Які слова чи вислови з твору були для тебе новими?
- Про що ця казка? Скажи одним реченням.

- Виконай завдання на вибір.
- Уяви, що ти — Хвостик. Розкажи про свою пригоду.
- Уяви, що ти — мама Хвостика. Розкажи, що ти відчуваєш щоразу, коли Хвостика немає поруч.

Прочитай оповідання.

НАСТУСЯ І НАТУСЯ

Той день для Настусі був особливим. Бо вона вперше пішла до школи. Одягнула нову спідничку, вишивану сорочку і піджак. Мама заплела їй дві косички і прикрасила їх квітами зі стрічок.

Учителька посадила Настусю за одну парту з Натусею.

— Давай дружити! — сказала Настуся.

— Давай, — приязно усміхнулася їй Натуся.

Під час уроку, коли діти вчилися писати літери, Настуся помітила, що в Натусі ручка пише тонше і яскравіше, ніж у неї.

— Так нечесно! — вигукнула вона, вдаючи, що от-от заплаче. — У тебе краща ручка. Я з тобою більше не буду дружити!

— Якщо хочеш, можемо помінятися, — спокійно відказала їй Натуся. — Візьми мою.

Вдоволена Настуся взяла ручку подруги й почала писати нею.

На перерві дівчата вирішили з'їсти по яблуку, які мами поклали їм у ранці.

— Так нечесно! — знову невдоволено скривилася Настуся. — У тебе яблуко більше і червоніше. Я з тобою не дружу!

— Якщо хочеш, можемо помінятися, — знову сказала їй Натуся. — Візьми мое.

Наступної перерви дівчата вирішили погратися ляльками, яких взяли із собою до школи. Але На-

стусі здалося, що Натусина лялька краща, ніж її. І Настуся знову запропонувала їй помінятися.

Коли закінчилися всі уроки, дівчат прийшли забрати їхні мами.

— Так нечесно!.. — вигукнула Настуся і вже хотіла знову вдати, що заплаче, бо Натусина мама здалася їй молодшою і гарнішою, ніж її.

Але коли дівчинка подумала, що Настуся й цього разу запропонує їй помінятися, злякалася. Уявила, що її забере чужа жінка і приведе в чужий дім, де не буде її улюбленого овочевого супчику й солодких сирників з курагою. Де її, можливо, ніхто не приголубить, не втішить, не назве своєю «маленькою принцесою». І враз дівчинці стало прикро й соромно за те, що вона увесь день заздрила своїй подрузі. Вона зрозуміла: все, що лежало в її ранці — ручки, яблуко, лялька — було найкращим, бо мама купувала все це спеціально для неї, з великою любов'ю і турботою. Ні, вона більше ніколи не буде ні з ким мінятися!

Настуся радісно побігла назустріч свої ненъці, а тоді повернулася до Натусі і промовила з гордістю:

— Моя мама — найкраща у світі! І я її нікому не віддам!

Настуся лише усміхнулася їй. Звісно, вона б нізащо не запропонувала подрузі помінятися мамами. Бо теж вважала свою маму найкращою у світі.

Анна Багряна

- Хто головні персонажі оповідання?
- Чому день був для Настусі особливим?
- Хто з дівчаток постійно вередував? Чому?
- Назви риси характеру Натусі й Настусі.
- Склади дружню пораду для Настусі.
- Поясни значення: **у ранці** й **уранці**.

Прочитай вірш.

ДИВО-ТАТУСЬ

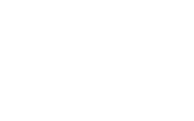
Як весняне сонечко,
усміхалась донечка.
В оченятах сяли
щастя промінці.
Тішилася донечка,
що її долонечка,
крихітна долонечка
в татовій руці.
Щебетала донечка
про жучка та сонечко.
З татком не боялася
навіть павука.

Бо у світі цілому
малюку несмілому
так спокійно й затишно
в тата на руках.
І радів за донечку
місяць у віконечку,
на краєчок ліжечка
стиха він присів.
Побажав маляточкам —
хлопчикам й дівчаточкам —
мати добрих, лагідних
диво-татусів.

Леся Вознюк

- З якою інтонацією ти читатимеш вірш?
- Якими лагідними словами можна назвати тата?
- Розглянь малюнок. Прочитай уривок з вірша, який йому відповідає.
- Які слова вірша свідчать про любов донечки до тата?
Прочитай.
- Прочитай у вірші пестливі слова.
- Чого навчає цей вірш?
- Як ти гадаєш, що найбільше потрібно цінувати в родинних стосунках?
- Знайди в додатковій літературі прислів'я про родину.
- Склади «стіну» слів на тему «Сім'я».

Прочитай вірш.

ДИВО-ТАТУСЬ

Як весняне сонечко,
усміхалась донечка.
В оченятах сяли
щастя промінці.
Тішилася донечка,
що її долонечка,
крихітна долонечка
в татовій руці.
Щебетала донечка
про жучка та сонечко.
З татком не боялася
навіть павука.

Бо у світі цілому
малюку несмілому
так спокійно й затишно
в тата на руках.
І радів за донечку
місяць у віконечку,
на краєчок ліжечка
стиха він присів.
Побажав маляточкам —
хлопчикам й дівчаточкам —
мати добрих, лагідних
диво-татусів.

Леся Вознюк

- З якою інтонацією ти читатимеш вірш?
- Якими лагідними словами можна назвати тата?
- Розглянь малюнок. Прочитай уривок з вірша, який йому відповідає.
- Які слова вірша свідчать про любов донечки до тата?
Прочитай.
- Прочитай у вірші пестливі слова.
- Чого навчає цей вірш?
- Як ти гадаєш, що найбільше потрібно цінувати в родинних стосунках?
- Знайди в додатковій літературі прислів'я про родину.
- Склади «стіну» слів на тему «Сім'я».

- Чи відоме тобі значення слова **оберіг**?
- Які бувають обереги?
- Чи є в тебе оберіг? Розкажи про його походження.

Прочитай вірш.

ОБЕРІГ ДЛЯ ТАТУСІВ

Ти питаєш, що я роблю,
моя люба нене?
Ангеликів з ниточок
з сердечком черленим*.
Крила ніжно-голубі,
мов блакитне небо,
сукня жовто-промениста,
така, як у тебе.
Очі дуже добре й мудре,
як в нашого тата.

Україну, він казав,
берегтиме свято.
А мені на вушко ще
шепотів тихенько:
— Сину, прошу,
потурбуйся
про сестричку й неньку.
Я ангеликів змайструю
багато-багато —
буде гарний оберіг
у кожного тата.

*Черлений — темно-червоний.

Марія Дем'янюк

- Чому хлопчик вирішив зробити оберіг для тата?
- Які кольори він використовує для виготовлення ангеліка? Що символізують ці кольори?
- Пофантазуй і розкажи, які ще обереги для рідних тобі людей можна зробити власноруч.
- Уяви, що ти маєш чарівну паличку. Який дарунок для тата ти зробив би / зробила б? Розкажи.

Учися читати виразно.

- Бабусю, а що ти вишиваш?
- Розкажи, розкажи, розкажи!
- А на моїй вишиванці калина. Що це означає?
- Скільки ти всього знаєш, бабусю. Навчиш мене вишивати хвильки?

Прочитай вірш та оповідання. Що їх об'єднує?

ВИШИВАНКА

Вишиванка-подарунок —
чарівне творіння мами.
Справно квіти й візерунки
на тканині оживали.
Пурпuroві* та жаристі*
ниточки лягали рівно.
У заквітчанім батисті*
доня схожа на царівну.
На сорочці у дитини
рясно червоніють ружі.
Заблищають очі сині:
«Мамо, гарно дуже-дуже!»

Ніна Колодяжна

***Пурпурóвий** — темно-червоний або яскраво-червоний з фіолетовим відтінком.

***Жаристíй** — яскраво-червоний.

***Батист** — вид тонкої бавовняної тканини.

БАБУСИНІ ДИВОВИЖНІ ХВИЛЬКИ

— Бабусю, а що ти вишиваєш? — у кімнату блискавкою залетіла рудоволоса онука Яринка, і ніби сонечко засяяло в ній.

— Вишиванку для твого татка. Як прийде у відпустку, зробимо йому подарунок. Бо наша славетна українська вишиванка не лише гарне вбрання, а й оберіг.

— Це тому на ній усілякі дивовижні хвильки та ромбики?

— Так, кожен найменший малюнок на вишиванці є символом і має певне значення. Поєднан-

ням символів створюють візерунки. Навіть колір ниточок важливий.

— Розкажи, розкажи, розкажи! — застрибала допитлива дівчинка.

— Добре, добре. От, наприклад, на цій татовій вишиванці є дубові листочки — символ богатирської сили. А на маминій вишиваночці червоніють маки. Це одна з найулюбленіших квітів нашого народу, вона захищає від зла. А ще це пам'ять про загиблих воїнів.

— А на моїй вишиванці калина. Що вона означає?

— Калина — символ материнства, а її ягідки — діточки. Усі вишиванки і схожі, і різні. **Кожна вишиванка — це оберіг та спадок роду.**

— Скільки ти всього знаєш, бабусю. Навчиш мене вишивати хвильки?

Ніна Колодяжна

- Назвій персонажів оповідання.
- Для кого бабуся вишивала сорочку?
- Як ти розумієш виділене речення?
- Розкажи, яким могло б бути продовження оповідання.

● Попрацюйте разом. Інсценізуйте оповідання.

- Навчися швидко читати слова.

гостине́ць

задумався

ба́штан

сподіва́вся

насіння

вичистив

Прочитай заголовок оповідання.

- Про що може йтися у творі з таким заголовком?

Прочитай оповідання.

Заголовок

ЯК І ДОМОВИЛИСЬ

Зачин

Прийшла мама з поля і принесла дітям у торбі гостинця. Дмитрик зразу ж побіг по свого брата — Сашка.

Побачивши його ще здалеку, закричав:
— Ура! Мама сьогодні на баштані була.
Щось принесла нам з тобою. Ходімо швидше
додому.

Сашко, як завжди, почав хитрувати.

— Давай так поділимо гостинець, — каже
він. — Мені буде середина, а тобі решта.

Дмитрик задумався на хвилинку та й
каже:

— Добре. Хай буде по-твоєму, якщо так
бажаєш.

Прийшли вони до хати. Дмитрик дістав
із торби диню. То був не кавун, як сподівався
Сашко, а велика жовта дinya.

Дмитрик, не поспішаючи, розрізав її, ви-
чистив на тарілку насіння і поставив його пе-
ред Сашком:

— Ось тобі твоя середина. Бери їж. А я з'їм
решту.

Микола Герасименко

- Ти прочитала / прочитав текст-розповідь. Ліворуч від
нього записано, з яких частин складається текст-роз-
повідь.

Зачин — це невелика за обсягом частина тексту.

У ній ми знайомимося з героями чи подіями твору, який
читаємо.

Основна частина — найбільша за обсягом.

У ній розкривається основний зміст твору. Якщо основ-
на частина велика, її можна поділити на кілька менших.

Кінцівка — невелика частина.

Зазвичай у ній розповідається, як усе закінчилося.

- У якій частині написано, звідки прийшла мама?
- У якій частині сказано, як домовлялися брати?
- У якій частині розповідається, як хлопці поділили гостинець?

Знайди продовження речень у тексті.

1. Мама принесла гостинця...
2. Діти дістали з торбини...
3. Серединка дісталася...

• Чи доводилося тобі з кимось домовлятися? Розкажи.

Потренуйся виразно читати речення. Слова, виділені курсивом, допоможуть дібрати відповідну інтонацію.

- Я буду ремонтувати іграшки, — *вигукнув*...
- Що сталося? — *запитала*...
- Ура! — *зраділа*...

Прочитай текст.

СІМ — Я

— Пограймося в родину! Так, наче ми справжня сім'я, — запропонував Дмитрик. — Я буду татом і працюватиму водієм ось цієї великої машини.

— А я буду дідусем і ремонтуватиму онукам іграшки, — вигукнув Владик і відкрив маленьку скриньку з іграшковими інструментами.

— А я — мама, — сказала Оленка. — Я пішла до ліжечка вкладати спати маленьку донечку.

— А я — бабуся, — озвалася Маринка, — я готуватиму смачну вечерю й пектиму пиріжки!

Скоро всі діти у групі були вже не хлопчиками й дівчатками, а родичами — різними-різними. Для всіх знайшлися обов'язки в родині. І для ба-

бусі й дідуся, і для тітоньки й дядечка, і для братиків і сестричок... Цілісінську годину гралися діти. Ходили одне до одного в гості, їздили на роботу, готували обід. Тільки маленька Ліля чомусь сумно сиділа на стільчику. Вона щось тихенько шепотіла й загинала пальчики. І раптом як заплаче!

— Лілечко, що сталося? — підбігла до дівчинки Оленка. Підійшла й Ірина Олексіївна.

— А в мене немає сім'ї. У мене тільки шість... — плакала Ліля. — Дивіться: мама — раз, тато — два, дідусь — три, бабуся — чотири, братик Богданчик — п'ять. А я — шість. І все! А треба сім! Бо ж СІМ-Я!

— Не так уже й важливо, скільки вас у родині, — усміхнулася вихователька. — Головне, аби всі любили й поважали одне одного.

— Ні, все одно треба сім. Неодмінно сім, — не могла заспокоїтися Ліля.

— От малеча! Ти ж не всіх порахувала, — озвався Богдан.

— Усіх-всіх! — і Ліля знову почала загинати пальчики. — Я, ти, тато, мама, дідусь, бабуся...

— А кішка Муся?

— Але ж вона кішка, а не людина!

— То й що? — Богдан присів на стільчик поряд із Лілею. — Ти тільки подумай: ми живемо всі разом, так?

— Так.

— І Мусю любимо й поважаємо. І вона нас теж. Зустрічає всіх біля порога, грається з нами, колискову ввечері муркоче...

— Ура! — зраділа Ліля. — Виходить, що нас... Я, ти, мама, тато, дідусь, бабуся і кішка Муся. Сім! Справжня СІМ-Я!

Анна Коршунова

- Де відбувалися описані описані події?
- Якого віку були діти? У яку гру вони грали?
- Як діти розподілили між собою ролі?
- Чому Ліля сумувала?
- Поясни, як ти розумієш виділену частину тексту.
- Скажи одним реченням, про що це оповідання.
- Розкажи про емоції Лілі в різних частинах тексту.
- Запропонуй свій заголовок до оповідання.
- Чи можна тварин вважати членами сім'ї? Чому?
- Поміркуй і скажи, чи важливо в родині допомагати одні одним та ділити обов'язки порівну?
- Прочитай твердження. Чи погоджуєшся з ним? Чому?
Не важливо, скільки в родині людей, — важливі стосунки між ними.

- Поясни значення слів **сім'я** і **сім'я**.

Прочитай заголовок оповідання.

- Про що може йтися у творі з таким заголовком?
- Чи доводилося тобі вибирати подарунки? Розкажи.

Прочитай текст.

БЕЗЦІННИЙ ПОДАРУНОК

День народження — улюблена свята всіх діток: привітання, подарунки, зустріч із друзями, смаколики. З нетерпінням чекав свого дня народження і Богдан. Завтра йому має виповнитися одинадцять років, і хлопчик ще звечора мріяв про веселе свято й подарунки.

Вранці до Богданової кімнати завітали батьки з привітаннями. Подарунків було багато: і вели-

чезний водяний автомат, і роликові ковзани, і яскравий скейт від дідуся Андрія, і багато смачних цукерок. А ще серед подарунків іменинник знайшов невеличкий червоний мішечок, у якому, зручно вмостившись одна на одну, лежали три підписані коробочки. Перша мала назву «Відвага», друга — «Сміливість», третя — «Успіх». На дні мішечка хлопець знайшов записку «Відкрий ці коробочки, коли тобі не вистачатиме їхнього вмісту». Унизу був підпис: «З вірою в тебе, твій батько». Богдан відніс мішечок до своєї кімнати і заховав його у шафі.

Упродовж кількох років він діставав мішечок, розглядав коробочки, але ніяк не міг вибрати гідної нагоди, щоб відкрити хоча б одну з них. Все чекав на подію, яка буде достатньо важливою, щоб скористатися настільки безцінною допомогою. Та з часом хлопчик почав потроху про них забувати, аж доки не забув зовсім.

Перший раз Богдан згадав про коробочки перед іспитами до консерваторії*. Дістав їх і вже майже відкрив «Успіх», але, трохи поміркувавши, вирішив покластися на власні сили і знання. Захотів вступити до навчального закладу по-чесному. Недарма ж у нього вірить його батько.

У друге Богдан замислився, чи не відкрити коробочку «Сміливість», перед першим у своєму житті великим концертом, де він мав грati першу скрипку. Та й цього разу вирішив упоратися самотужки.

А коли розпочалася в Україні війна й Богдан пішов на фронт боронити рідну землю від російських загарбників, — про коробочки навіть і не згадав, звик на власні сили покладатися. Та під час бойових дій парубок декілька разів згадував про коро-

бочку «Відвага», щоб відваги собі додати, але щоразу вирішував, що і зараз би її не відкрив — було б соромно перед побратимами. Бачив він, з якою величезною відвагою боронять вони свою Державу.

Після Перемоги України Богдан повернувся додому героєм, живим і неушкодженим. А коли його синові виповнилося 11 років, подарував їому невеличкий червоний мішечок з трьома маленькими коробочками всередині.

Ольга Лапушена

*Консерватóрія — вищий музичний навчальний заклад.

- Хто головний герой оповідання? Яким ти його уявляєш?
- Який подарунок отримав хлопчик на день народження?
- Коли Богдан згадав про коробочки?
- Чому він так і не відкрив жодної?
- Що зробив Богдан з татовим подарунком, коли став дорослим? Чому?
- Чи справді подарунок був безцінним? Обґрунтуй свою відповідь.
- Які нові слова й вислови трапилися тобі у творі?

Навчися швидко й чітко промовляти скромовку Лесі Вознюк. Позмагайся з друзями у швидкості читання.

СКОРОМОВКА

Бджілка з джмеліком дзижчат,
дитинчат дзижчати вчать.
Дзи-дзи-дзи та джи-джи-джи,
як бджола і ти скажи.

Прочитай текст.

ЇЖАЧОК

(скорочено)

У Наталчиної бабусі на вікні наче справжній садок. Виявляється, його можна й вдома створити, не тільки просто неба. От поливає бабуся свій садок на підвіконні, а внучка все розпитує:

— А що це за квітка?

— Примула.

— А ця?

— А це — герань.

Тепер Наталка хоче полити квітку в горщику, підвішеному на дротинці. З горщика вниз зеленою зливою стебельця кучеряві спадають. Тягнеться рукою з кухликом вгору Наталка — не дістане ніяк. Довелося стати на табуретку.

— Увесь кухлик виливай, — наставляє бабуся. — Ця квітка тропічна, їй багатенько водиці треба. Ім'я в ній довге. Традесканція.

Та, мабуть, найбільше сподобалися Наталці в бабусиному садку кактуси. Вони були такі не схожі на решту квітів і навіть один на одного.

— Їжа́чок! — мимоволі вихопилося в Наталки. — Зовсім як їжа́чок!

З горщика на неї позирала зелена кулька кактуса — уся в колючках. Такі самі колючі росли поруч кактуси-«стовпчики».

— Їжа́чок, кажеш? — усміхнулася бабуся. — А хто ні спеки не боїться, ні безводдя пустелі, як верблюд? Та саме кактус!

«Їжа́чка» бабуся подарувала внучці.

— Якщо добре доглядатимеш, — сказала, — то, може, побачиш диво...

Минув час. Одного дня повернулася Наталка з дитячого садка додому та так на порозі кімнати й зупинилася. Таки ж диво!

— «Їжачок» розцвів!

Квітка була велика, червона, гарна.

Наступного дня Наталка віднесла кактус до садка. Нехай усі бачать, який він, бабусин «їжачок»!

Борис Вовк

- Що бабуся розповіла внучці про квіти?
- Чому оповідання має назву «Їжачок»?
- Чи є в тебе вдома кімнатні рослини? Розкажи.
- Пригадай, чи були в підручнику твори з таким самим заголовком. Хто їх авторка / автор?

- Попрацюйте в парі.** Прочитайте діалог бабусі та Наталки.
- Склади й запиши на аркуші паперу пам'ятку «Правила догляду за кімнатною рослиною».

Прочитай вірш.

МОЯ БАБУСЯ

Молода, струнка, красива,
і спортивна, і вродлива,
і сучасна, і мобільна,
ніжна, добра, модна, стильна,
працьовита, щедра, класна,
мудра, лагідна, прекрасна,
мила, любляча, хороша,
ще й на мене дуже схожа!
Поцілую, пригорнуся,
бо вона — моя бабуся!

Тетяна Строкач

- Як поетеса описує бабусю?
- Розкажи про свою бабусю.

Перевір свої знання за розділом «До свого роду — хоч через воду»

- Пригадай, з яких частин складається текст-розповідь.
- Який із творів справив на тебе найбільше враження? Поясни чому.
- З яких творів узято рядки?
 - ✓ З татком не боялася навіть павука.
 - ✓ — Якщо добре доглядатимеш, — сказала, — то, може, побачиш диво...
 - ✓ Головне, аби всі любили й поважали одне одного.
 - ✓ Хай буде по-твоєму, якщо так бажаєш.
 - ✓ Перший раз Богдан згадав про коробочки перед іспитами до консерваторії.
- Пригадай казку Юлії Каспарової «Щоб мама не губилася». Що могло б трапитися з Хвостиком, якби мама його не знайшла?
- Упізнай твори з розділу за малюнками.

а)

б)

- Народна мудрість каже: «Дерево тримається корінням, а людина — сім'єю».
Чи погоджуєшся ти із цією думкою? Висловлюй свої міркування за зразком: *Так (ні), я погоджується (не погоджується) із цією думкою. Я вважаю, що ..., тому що ... Наприклад, Отже, ... (висновок).*

ЗДРАСТУЙ, ЗИМОНЬКО!

Йдуть до нас зимові свята

Прочитай і відгадай загадку Тетяни Строкач.

Все білим килимом устлала,
річки льодами закувала,
в кожух закуталась сама
від холоду пора —

- Які прикмети зими згадано в загадці?
- Склади «павутинку» слів на тему «Зима».

Прочитай текст.

ЯК ДЗВЕНЯТЬ СНІЖИНКИ

Це було зимового вечора. Сонце сковалося за обрій. Зарожевів сніговий килим. Стало тихо-тихо. Замерехтили зорі в глибокому небі.

Раптом з півночі насунула чорна хмара. Пливе над снігами.

Потемнів сніговий килим. Падають сніжинки на землю. Тихо лягають на поле, на ліс, на дорогу. Я прислухаюсь до тихого снігопаду і чую ніжний дзвін. Немов десь далеко-далеко бринить велика кришталева чаша, до якої доторкається срібний молоточок.

Що воно дзвонить? Іду, прислухаюся. Дзвінлине від маленької ялинки, що росте у нас на шкільному подвір'ї. Вслушуюся і дивуюся. То дзвенять маленькі сніжинки. Висять на ялинкових гілочках, доторкаються одна до другої, немов срібні дзвіночки. І дзвенять, дзвенять, аж місяць прислухається.

Василь Сухомлинський

- Скажи одним реченням, про що цей текст.
- Ти прочитала / прочитав текст-опис.

Опис — це текст, який дає словесне зображення предмета.

Описують речі, тварин, пейзажі, людей, події тощо.

- Яку пору доби описує Василь Сухомлинський? Як змінювався колір снігового килима? До чого прислухався оповідач? Що його дивувало?
- Розкажи про емоції під час читання різних частин тексту.

● **Попрацюйте разом.** Доповніть порівняннями.

Сніжинки дзвенять, наче Сніговий килим став як

Роз'єднай слова. Прочитай приказку з різною інтонацією.

Недивниця, щона Різдвометелиця.

Прочитай оповідання.

КРИЛА ДЛЯ ЯНГОЛА

Малий Іванко ніяк не міг всидіти за столом. Уже досхочу попоїв усіляких смаколиків, але щось його непокоїло.

— Мамцю, ти вже менш заклопотана? Бо маю до тебе прохання, — малий підійшов ближче. — Я не можу знайти свого чарівного різдвяного дзвіночка.

— Якого дзвіночка, сину?

— Невже ти не пам'ятаєш? — похнюпився Іванко. — Торік напередодні Різдва мені його подарував дідусь, а йому — його дідусь. Із тим дзвоником треба ходити колядувати. Коли лунають одночасно звуки дзвоника і слова колядки, Господь дарує крила одному янголові. Бо янголи без крил

дуже слабкі. Вони не можуть допомагати своїм підопічним.

— Звісно! Я знаю, де твій дзвіночок, — мама швиденько пішла до вітальні й почала грюкати дверцятами шафок. Повернулася за декілька хвилин, тримаючи дзвіночок, який уже почав дарувати свою веселу мелодію.

— Ура! Нарешті моя мрія — зробити янголів крилатими — здійсниться!

Іванко тепло вдягнувся, зайшов за своїми шкільними товаришами, і вони гуртом пішли до кожної домівки в селі тішити господарів співом та вітати з Різдвом. **Морозець добряче щипав за щічки**, проте діти дійшли

аж до крайньої хати. Іванко лише рахував, скільки разів лунав його дзвіночок разом з колядою. Бо ж тоді ще один янгол отримував крила.

Хлопчик вкладався спати дуже щасливим, адже йому вдалося зробити неймовірно добру справу. Тепер ангели-охоронці завжди будуть поруч, бо Іванко посприяв тому, щоб у них з'явилися крила.

Леся Кічура

- Про яке свято розповідається у творі?
- Що непокоїло головного героя? Що шукав хлопчик?
- Якою була мрія Іванка? Що рахував хлопчик?
- Чи святкують Різдво у твоїй родині? Якщо ні, то розкажи, які зимові свята ви відзначаєте.

- Поясни значення виділеного вислову. Мороз був сильний чи слабкий? Прочитай слова, які відповідають на це питання.

Під час різдвяних свят діти і дорослі ходять від хати до хати — **колядують**. **Коляда** (**колядка**) — це величальна пісня. Колядки бувають народні й авторські.

Винагороду за виконання такої пісні також називають **колядою**.

Послухайте колядку «Прилетіли ангелята».

https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_11

• Які колядки знаєш ти?

• Скажи, як потрібно колядувати / читати колядки.

Прочитай народні колядки. Можете гуртом і заколядувати. Одну з колядок вивчи напам'ять.

НОВА РАДІСТЬ СТАЛА

Нова радість стала, яка не бувала,
над вертепом звізда ясна світлом засіяла.

Де Христос родився, з Діви воплотився,
як чоловік пеленами убого сповився.

Пастушки з ягнятком перед тим дитятком
на колінця припадають, Царя-Бога вихваляють.

— Ой ти, Царю, Царю, небесний Владарю,
даруй літа щасливії цього дому господарю.

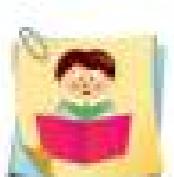
Даруй господарю, даруй господині,
даруй літа щасливії нашій славній Україні.

Ой радуйся, земле! Коляда іде!
Святий Вечір, добрий вечір!
Коляда іде, всім дари везе.
Всім дари везе, нам слово каже.
Нам слово каже, що весь світ сяє.
Земле, земле, одчиняй двері.
Одчиняй двері, бо твій князь іде!

Після колядування колядники промовляють побажання господарям — **віншування**. **Пóколядь** — приспів у колядці на честь господаря. У деяких варіантах поколядь «відривалася» від колядки й починала існувати як своєрідне привітання, тобто **віншування**.

Прочитай народні віншування / пóколяді.

Дай, Боже, вечір добрий!
Дайте пиріг довгий.
А хоч коротенький,
так мачку повненький,
без ручок, без ніжок,
щоб не побіг у сніжок!
Та не ламайте,
та по цілому давайте.
А за цими словами

в дзвіночки дзвоним,
в дзвіночки дзвоним,
а всім ся клоним,
щастям, здоров'ям,
ще й віком довгим,
прибутком добрим,
й самі з собою,
і з дружиною,
і з усім чадом,
і з святым Ладом.

Коляду для вас співаю,
дай вам Боже урожаю,
щедрих нив, садів квітучих,
зірку в небі на Святвечір
для дорослих і малечі.
Коляда моя лунає,
увесь світ з Різдвом вітає.

Прочитай авторський вірш-віншування.
Що об'єднує народні й авторські віншування?

КОЛЯДОЧКА

На кожушкові — латочка,
хапав за поли глід.
Біжить моя колядочка
за мною слід у слід.

Засніжена доріженька,
в заметах довга путь —
до хати, до поріженька,
де люди добрі ждуть.

Хай вам уродить житечко,
а ще — садовина.

Хай щастя у ворітчка
заходить, не мина!

Хай діточки слухняними,
розумними ростуть!

Зі святами різдвяними!
Сьогодні й на майбуть!

Володимир Верховень

• Скажи, що найчастіше бажають у колядках.

• Поясни значення виділеного вислову.

В Україні напередодні Нового року традиційно щедрують. **Щедрівки** — це пісні з побажаннями здоров'я, гарного врожаю та достатку. Колись щедрували лише дівчата.

Прочитай текст.

ЩЕДРІВОЧКА

(скорочено)

Перед Новим роком дідусь Демид навчав Дмитрика щедрувати:

*Щедрий вечір, хато-світице,
сійся-родися, житечку й пшенице...*

Дмитрик співав разом з дідусем та уявляв, як він щедруватиме, як йому дякуватимуть, пригощатимуть цукерками, горіхами.

Він ще й посіватиме з правої руки:

*Сію-сію, посіваю,
з Новим роком вас вітаю!*

— Щедрування — це дуже давній народний звичай,— сказала мама.

— **Хто давнє забувас,** той теперішнього не знає,— щиро зауважив дідусь.

— Жито, пшениця — теж давнє, але щороку нове родить,— додав тато.

А Дмитрик, щоб не забути, пошепки повторював:
Щедрий вечір, хато-світлице...

Андрій М'ястківський

- Чого навчав дідусь онука?
- Прочитай виділене речення. Поясни, як його розумієш.
- Чи траплялося тобі брати участь у народних обрядах?

Прочитай щедрівку.

Прийшли щедрувати до вашої хати.

Щедрий вечір, добрий вечір!

Тут живе господар — багатства володар.

Щедрий вечір, добрий вечір!

А його багатство — золотії руки.

Щедрий вечір, добрий вечір!

А його потіха — хорошії діти.

Щедрий вечір, добрий вечір!

- Поясни значення слова **щедрий**.

- Чого щедро є в щедрівках?

- У чому багатство й потіха господаря?

- Які руки називають золотими?

На ранок Нового року хлопчики заходять до хати родичів, знайомих чи сусідів і засівають зерном, вітають господарів зі святом і виголошують **засівалки**, або **засіванки**.

У багатьох регіонах України ці обряди збереглися донині.

Прочитай засівалку.

Сію, сію, посіваю,
з Новим роком всіх вітаю!
Щоб родилася пшениця
й колосилася пашниця,
щоб гараздилось у хаті,
на діла завжди багатій!
З Новим роком вас!
З новим щастям вас!

● Чи траплялося тобі засівати? Розкажи.

I нині поети й поетеси присвячують твори народним звичаям.

● Знайди і прочитай авторські щедрівки й засівалки.

Прочитай казку.

СТАРИЙ ЛІХТАР

Старий ліхтар тьмяно освітив ріг
вулиці жовтавим світлом.

«Як приємно проганяти морок», —
подумав він.

Ліхтар мав чимало літ, і йому давно вже пора було на спочинок. Проте він стояв на околиці міста й сумлінно ніс свою службу. Ліхтар присвічував людям і за це отримував від них слова щирої подяки. Особливо від пізніх перехожих.

Та доводилось йому терпіти й чимало прикращів. Літніми вечорами світло, мов магніт, притягувало комарів. Вони цілісінську ніч миготіли перед ним дзумкітливими зграями. Тоді ліхтар мріяв, щоб швидше заплющити втомлені очі.

Ну, а восени йому дошкуляв холодний вітер. І вдень, і вночі він несамовито розгойдував ліхтар, і від того старенькому паморочилося в голові. Зате нині він, припорошений м'яким сніgom, насолоджувався синім зимовим надвечір'ям і тихо дрімав.

Коли це з кінця вулиці раптом долинуло радісне: «Щедрик, щедрик, щедрівочка, прилетіла ластівочка...».

«Де ще та ластівочка? — здивувався ліхтар. — До квітня ой скільки холодів треба перетерпіти!»

Повз нього пробігла гомінка зграйка дітей-щедрувальників.

«Ось де ви, мої ластів'ята...» — усміхнувся старий ліхтар і весело освітив їм дорогу.

Марія Пономаренко

- За що ліхтар отримував подяку?
 - Як він почувався в різні пори року?
 - Як ти вважаєш, яка пора року ліхтареві подобалася найбільше? Чому?
- Яким ластів'ятам ліхтар освітив дорогу? Поясни.

- Які слова чи вислови з твору були для тебе новими?

Український «Щедрик» — найвідоміша у світі різдвяна пісня. Музику до неї написав український композитор Микола Леонтович. Американський диригент українського походження Пітер Вільговський написав англійський текст на музику Миколи Леонтовича й перетворив «Щедрик» на популярний твір «Carol of the Bells» («Колядка дзвонів»).

Запам'ятай!

Щоб прочитати виразно вірш, потрібно: ● визначити його **настрій** і вибрати **темп** читання (повільний, сповільнений, звичайний, пришивидшений, швидкий); ● додержувати **пауз** (малих |, великих ||); ● з більшою **силою голосу** виділяти важливі слова.

Прочитай вірш. Передай голосом настрій вірша.

ПОДАРУНОК

Сніговик для сніговички |
сплів із снігу рукавички. ||
Попросила сніговичка: ||
— Подаруй ще й черевички |
із бурульок крижаних, |
буду ковзати на них.

Марія Пономаренко

● Навчися виразно читати вірш. Вивчи його напам'ять.

Прочитай другові / подрузі вірш.

А БІЛИЙ СНІГ НАКРИВ ДАХИ І ГІЛЛЯ

Краса навколо просто незрівнянна,
сніжок біленький все довкіл накрив.

Прийшла зима, неначе біла панна,
і принесла багато щастя й див.

Дерева всі неначе вийшли з казки,
ялинки — мов красуні чарівні.

І стільки в цьому спокою і ласки,
що казку все нагадує мені.

Краса повсюди і чарівна тиша,
ніде ні звуку, спокій, тишина...

І навіть вітер задививсь, не дише,
а прихилився нишком до вікна

і поглядає на красу довкілля,
що заворожена, а може, спить в красі.
На білий сніг, що вкрив дахи і гілля,
й ялиночки у кожушках усі.

Надія Красоткіна

- Визнач настрій вірша. Поясни відповідь.
- Які дива принесла зима?
- Чим зачарувала зимова краса поетесу?
- Чи спостерігала / спостерігав ти за дивовижними змінами в природі взимку? Розкажи.

Прочитай вірш.

ЗРОСТАТИ РАЗОМ

У маленької Яринки
у дворі росте ялинка.
Стрімко тягнеться до неба:
підрости їй дуже треба,
щоб прийдешнього Різдва
з нею сталися дива.

Щоб прикрасили ялинку
мама з татом для Яринки
просто неба біля хати
і не здумали зрубати!

Щоб росли удвох: ялинка
і малесенька Яринка
від Різдва і до Різдва.

Хай завжди отак трива!

Віра Правоторова

- Визнач настрій вірша. Поясни відповідь.

- **Попрацюйте разом.** Обговоріть, яку ялинку найкраще прикрашати. Створіть лепбук «Бережіть ялинки».

Зимові пригоди

Прочитай текст.

СНІГ ІЗ КОСМОСУ

Марійка і Софійка не могли дочекатися снігу. На двох вони мали двоє санчат і аж три тарілки для спускання з гірки. Але на вулиці все було вперто чорним: дерева, земля, асфальт. І ніякого снігу. Нудно і нецікаво.

— Як ти думаєш, звідки береться сніг? — запитала Марійка у подружки.

— Мама каже, що з хмар, — відповіла Софійка, і обидві з надією подивилися на небо.

— Ні, щось не те. Дивися: хмари є, а снігу немає. От я думаю, що сніг приходить з космосу. Там є така велика планета Зимнія, уся вкрита снігом. Живуть на ній сніженята, маленькі добре створіння. А ще там є велетенські снігові машини, щось таке, як вітряк чи фен для волосся. Сніженята відповідають за сніг у всьому космосі. Коли на якісь із планет на календарі настає зима, вони підлітають ближче, вмикають усі снігові машини, здіймається величезна снігова буря і несе багато-багато снігу.

— А про нас вони що, забули? — похнюпилася Софійка.

— Ну-у, може роботи було багато... Як часом мій тато буває такий зайнятий, що забуває, кому що обіцяв. Але ми їм про себе нагадаємо!

— Як? — загорілися оченята в маленької Софійки.

— Ми візьмемо ліхтарики і будемо подавати їм світлові сигнали!

— Не вдастся нічого. Удень ті ліхтарики ніхто з такої висоти не побачить. А вночі довкола стільки вогників, що сніженята не відрізнять нас від ліхтарів чи автомобілів.

Хочеш дізнатися, що було далі? Прочитай.

Малеча похнюпилася і замовкла. Аж раптом Марійка голосно зойкнула, крикнула «Придумала!» і побігла до свого під'їзду. За кілька хвилин повернулася з невеликим відерцем:

— Це мені на день народження подарували. Крейда для малювання, що світиться в темряві. Тепер у нас точно буде сніг.

Цілий день двоє подружок малювали сніжинки на асфальті у дворі. Дві, п'ять, двадцять і ще раз п'ять, і двадцять, не було жодної доріжки чи стежки, де б не красувалися їхні малюнки.

А наостанок ще й написали великими літерами магічні слова: «СНІГ! СНІГ! СНІГ!». Сутеніло, і літери та сніжинки почали світитися.

— Усе, зустрічаємося завтра на гірці. Не забудь санки! — рішуче заявила Марійка, і дівчатка розбіглися додому.

А вночі випав сніг.

Його було так багато, що здавалося, з неба хтось лив білу фарбу, замальовуючи нею решту кольорів. Наступного ранку Софійка і Марійка зустрілися на гірці з усіма своїми санками і тарілками.

— Мама сказала, що то цилк.. циклон сніг приніс! — поділилися Софійка новим словом.

— Нічого ті дорослі не розуміють, — зітхнула Марійка. — Але ми-то з тобою знаємо правду! — усміхнулася вона подruzі, і обидві привітно помахали небу долоньками.

На Зимній маленькі сніженята радісно махали їм у відповідь.

Соломія Скрипка

- Визнач жанр прочитаного твору.
- Назви головних персонажів оповідання.
- Чому дівчатка чекали снігу?
- Які припущення щодо появи снігу висловлювали подружки?
- Що придумала Марійка?
- Розкажи про свої улюблені зимові розваги.
- Яке речення з тексту стосується малюнка?

Прочитай і відгадай загадку.

Взимку — друзі дітвори,
з вітерцем біжать з гори. Догори самі не йдуть,
за мотузку їх ведуть.

Леся Вознюк

Прочитай оповідання.

САНЧАТА

(скорочено)

Спускалися ми з Митьком на санчатах. Уже всі розійшлися, а ми собі катаємось.

Нарешті вирішили йти додому. Дивимось — дядечко з паличкою до нас прямує.

— Мені, — каже, — хлопчики, незручно дуже, але взув я старі черевики, а вони ковзкі. Боюсь, не піднімуся нагору, впаду.

Йому, мабуть, теж додому потрібно було, як і нам.

Ми трохи розгубилися. Нас дорослі катали на санчатах, це правда, а от ми їх ніколи. Я і кажу:

— Звичайно, можемо! Сідайте, будь ласка.
От веземо дядечка, а він іще ззаду паличкою
своєю підштовхує. Тільки виїхали — тіточка якась
біжить.

витримають. Так що ви не хвилюйтесь, не зла-
мав.

Дядечко засміявся і до тіточки:

— Нічого я не зламав. Просто слизько дуже,
от я і попросив хлоп'ят підвезти.

Тут і ми зрозуміли, що вона зовсім не про сан-
чата питала.

Тіточка взяла його під руку, і вони пішли.
«Спасибі» сказали.

А ми думаємо: «Раз на гору вже зайдли, то ще
раз спустимось». Спустилися. Стоїмо, чекаємо —
може, ще когось підвезти потрібно. Довго чекали —
ніхто не просить. Бачимо — бабуся йде. Ми до неї.

— Чи не треба вас на гору підвезти?

А вона ступнула назад і каже:

— Ви вже краще самі катайтесь, а то ще завезе-
те на гору, а там відпустите.

Чи то вона так пожартувала — незрозуміло.

Ми тоді ще раз з'їхали. Вже стемніло, а нікого
так і нема.

Ми й пішли собі додому.

«Нічого, — думаємо, — завтра теж прийдемо
кататися. От тоді, може, кого-небудь і підвеземо!»

Ярослав Стельмах

- Хто дійові особи оповідання? Про які зимові розваги дітей ідеться в тексті?
- Прочитай виділені речення. Що мали на увазі персонажі? Чому бабуся відмовилася їхати на санчатах?
- **Попрацюйте разом.** Чи корисну справу зробили хлопці? Що ви робили б по-іншому?

Відшукай у таблиці слова. Прочитай їх.

к	н	г	о	т	т	ь	с	б	у	р	у	л	ь	к	а
п	п	о	з	и	м	а	н	с	с	с	х	о	л	о	д
і	н	і	й	д	л	в	і	д	л	и	г	а	м	м	м
і	к	р	и	г	а	в	г	м	о	р	о	з	м	с	с

- Поміркуй і скажи, що їх об'єднує.

Прочитай.

ЧИМ ПАХНЕ ЗИМА

З високого старезного дуба зірвався останній сухий листочок. Він довго кружляв у повітрі, тріпотів на вітрі жовтою долонькою і, зрештою, немов старенький дідусь, легенько опустився на пеньок. Маленьке ведмежа уважно спостерігало за листочком крізь шибку. Йому здалося, що це останній привіт від осені. І малюкові захотілося принести його до кімнати та зберегти.

Доки мама клопоталася в кухні, ведмедик нишком пробрався до дверей і непомітно вислизнув на вулицю. Щось легесеньке й холодне всілося бурому на ніс, малюк стрепенувся і пчихнув.

— Бр-р-р-р, як холодно! — потер лапки клишонгий, обережно підняв листочок і понюхав. — Хм, як дивно пахне! Зовсім не так, як сонячна осінь...

— А що тут дивного? — озвалася з ялини стара ворона. — Сьогодні останній день листопада, і це

означає, що зима вже на порозі. Горобини в лісі багато, отже, і снігу намете чимало...

— Зима... Сніг... Що воно за диво? Чим воно пахне? — не міг збагнути малюк, який звик усе нюхати і куштувати. А про зиму ведмедик чув лише від мами й бачив на малюнках у книжках.

— Як на мене, зовсім нічим! — набундючилася птаха. — Ні смаку, ні запаху в зими немає. Холодно та й усе.

— Не слухай її! Неправда! — вибігла з нірки маленька мишка. — Кожна пора року має свій запах. Мені зима пахне ялинкою і стиглими шишками...

— А мені — корою дерев і смачненьким сіном, — з-під куща озвався зайчик.

— Зима пахне горобиною, засніженими яблуками, стиглою шипшиною! — пропищала синичка, хизуючись жовтою грудкою. — А ще зима пахне святом! Імбирним печивом, мандариновими шкірочками, кутею з маком та горішками...

— Зима пахне морозом... — вистромивши гостренського носика, озвалося з нірки руде лисеня.

— Хе! — пхикнула ворона. — А хіба мороз пахне?!

— Пахне! — запевнила білочка, котра саме тягла в хатинку велику ялинову шишку. — Мороз пахне свіжістю, сосною і трішечки димом, коли в будинках тріщать березові полінця.

— Як дивовижно пахне зима! — слухаючи друзів, подумав ведмедик і потупцяв до рідного барлогу. На порозі домівки малюк спинився, заплющив очі й принюхався. У барлозі пахло печивом, медом, мохом, осіннім листям і гарячим малиновим чаєм. А ще пахло мамою, яка, закутавшись у теплу ковдру, грілася біля грубки і в'язала ведмежаті шкарпетки.

— Мамо, а який тобі аромат нагадує зиму? — присівши біля неньки, запитав кудлатий малюк. — Он друзі кажуть, вона пахне шишками, горішками, плодами, дровами і навіть морозом та димом...

— **Зима пахне рідним домом**, — ніжно обійнявши синочку, мовила мама-ведмедиця. — Цей запах чарівний, бо для кожного особливий. **Зима пахне затишком і теплом...**

— Як моя новенька ковдра? — примуржилося ведмежатко.

— Так, як твої казкові сни, як улюблені смаколики чи як святковий пиріг з ма-линкою... Зима пахне дивом і щастям, яке одного разу приходить у дім і залишається жити в ньому назавжди.

Лілія Гудзь

- Назви головних персонажів казки.
- Коли відбувалися події?
- Як ведмедик познайомився зі снігом? Прочитай.
- Чим пахла зима для персонажів?
- Скажи одним реченням, про що ця казка.
- Прочитай виділені речення. Як ти їх розумієш?
- Уяви себе авторкою / автором підручника. У який інший розділ можна помістити цю казку?

- Поясни, якою **жовтою долонькою** тріпотів листочок дуба.

- Прочитай вірш сусідові / сусідці по парті.

ГОДІВНИЧКА

Для горобчика й синички
я майструю годівничку
в сніжну зиму та холодну
всі пташки сидять голодні.

Для горобчика — пшениці,
свіже сало — для синиці
в годівничку буду класти
і не дам пташкам пропасти!

Наталія Бонь

- Про які пташині ласощі згадує поетеса у вірші?
- Які почуття викликав у тебе вірш?
- Розкажи, до чого спонукає поетеса у вірші.

● **Попрацюйте разом.** Започаткуйте проект «Годівничка». Поспостерігайте, які птахи прилітають до ваших годівничок. Чим вони люблять ласувати?

- Прочитай заголовок.
- Про що може йтися в тексті з таким заголовком?

Прочитай казку.

КОРИСНА ПОРАДА

У великому лісі жив маленький горобчик. Усі називали його Цвіркун, адже, сідаючи на гілку, завжди голосно співав свою пісеньку. Горобчик подружився із синичкою, яку кликали Пустунка. Друзі разом гралися, літали наввипередки, досліджували лісовий струмок. Але це бувало не часто, бо синичка була заклопотана: щось завжди шукала і ховала в дупла дерев.

— Що там ховаєш? — допитувався непосидючий Цвіркун.

— Як що? Я ховаю їжу, бо скоро зима.

— А що таке зима? Я її ніколи не бачив. І навіщо ховати їжу? Її вдосталь і в лісі, і в полі.

— Ти мені не заважай, а краще допомагай, бо тітка Зима дуже сердита.

Горобчик лише здивовано тріпав крильцями і летів шукати розваги.

Пустунка продовжувала робити свої запаси-схованки, адже знала, що до зими потрібно готовуватися. Синичка могла зібрати більше п'ятнадцяти кілограмів насіння.

Зима підкралась непомітно. Цілу ніч сильний вітер нагинав голі дерева, ламав їм гілки, гудів у верховітті. А на ранок усе навколо було вкрито білою пухнастою ковдрою. У лісі стояла тиша, і здавалося, що все птаство кудись зникло.

Поступово ліс прокидався. Чулися поодинокі пташині голоси. Цвіркун із цікавістю розглядав сніг, адже ніколи його не бачив, і навіть пробував на смак. Але сніг йому не сподобався, ще й так холодно стало від нього. Спробував знайти чимось поспідати, але навкруг був лише сніг. Горобчик літав від дерева до дерева, побував навіть у полі, але нічого не знайшов. Було дуже холодно. Цвіркун настовбурчива пір'я і став схожим на хутряну кульку. Стало дещо тепліше, але це не врятувало від голоду.

І тоді горобчик згадав про свою подружку синичку та вирішив попросити про допомогу. Пустунка пригостила Цвіркуна смачним насінням зі своєї схованки. А ще сказала:

— Я не завжди можу знайти свої запаси, адже інколи їх відшукують інші птахи і з'їдають. Тоді звертаюся по допомогу до дядька Дятла, який своїм міцним дзьобом дістає насіння з ялинових та соснових шишок. Коли він снідає, то і мені вистачає, і тобі перепаде. Головне — триматися разом, так легше перезимувати.

Цвіркун подякував синичці за науку й полетів шукати безпечне місце, аби зігрітися.

Тетяна Янкова

- Чи справдилися твої передбачення? Про яку корисну пораду йдеться?
- Назві дійових осіб твору. Як синичка готувалася до зими? А горобчик? Прочитай, як описано синичку.
- Прочитай речення, яке виражає головну думку тексту.
- Порівняй вірш Наталії Бонь і казку Тетяни Янкової. Що їх об'єднує?

Прочитай текст.

ПРО ХОМ'ЯЧКА ТИМКА

Настала зима. Вона не лякала маленького рудого хом'ячка Тимка, який жив на підвіконні у власній клітці. У його затишному кубельці завжди було тепло, і він майже весь час спав. Прокинеться, визирне, подивиться, що у світі робиться, побачить, як вітер хитає голі дерева або мете хурделиця, і знову йде спати. Та одного разу Тимко прокинувся від незвичних звуків — хтось стукає у вікно. Він здивовано виліз дивитися, що сталося. За вікном — надутий змерзлий горобець. Від голоду й холоду він тремтів і тулився до шибки, щоб хоч трошки зігрітися. Тимкові стало дуже шкода маленького горобчика, та що ж він міг udіяти?..

Аж надумав він покликати своїх найкращих друзів — Катрусю і Максимка. Вони добре, щодня годують хом'ячка, — може, придумають, як допомогти бідолашній пташці? Тимко подумав, подумав і заходився кликати господарів. Бігав по клітці, дряпав лапками папір, голосно гукав.

На шум до кімнати зазирнула Катруся. Підійшла до клітки і теж побачила змерзлого за вікном горобця.

— Ой, бідолашний, голодний, напевно, замерз зовсім. Максиме, а йди-но сюди!

— Що сталося?

— Та дивись, тут пташина, їй холодно, і, напевно, вона дуже голодна.

— Чекай, я миттю, — Максим вибіг з кімнати, а за хвилину повернувся зі жменькою пшона. Відчинив кватирку і сипнув здивованому горобчикові.

Горобець недовірливо дзьобнув одну зернинку, а потім радісно склював іще кілька.

Зупинився і злетів з підвіконня, щоб одразу повернутися з друзями. Горобці поїли і почали весело цвірінськати біля віконця, дякуючи.

— Напевно, треба було б зробити годівничку, — сказав Максим.

— Зробимо!

Діти заходилися робити годівничку, щоб і міцна, і досить велика. А хом'ячок Тимко знову спокійно заснув у своєму кубельці. Добре, що в нього такі гарні друзі!

Юлія Смаль

- Чому горобчик стукав у вікно?
- Як Тимко «клікав» господарів?
- Хто врятував пташку?
- Як діти вирішили допомагати птахам? Прочитай.
- Прочитай поради «Як допомогти птахам узимку».

✓ Годівничку варто вішати поблизу будинків.

✓ Птахам слід давати несолоне сало, насіння.

✓ У годівнички треба насыпати свіже зерно.

✓ Годівнички час від часу потрібно чистити.

- Додай свої корисні поради.
- Розкажи, які птахи зимують у твоїй місцевості.
- Чи допомагаєш ти птахам узимку? Розкажи, як саме.

● **Попрацюйте разом.** Створіть лепбук «Як допомогти птахам узимку».

Прочитай казку.

І ТРАПИТЬСЯ Ж ОТАКЕ...

(скорочено)

Від самого ранку купчилися за лісом сірі хмари...

— Тікай, Мишку, — гукали всі, — бо зараз як війне снігом!

А він знай ягодами ласує: то горобиною, то калиною...

Сніг пішов уночі. На ранок таке зробилося...

Ні стежки, ні доріжки, скрізь однаково біло. «Ой лиشنко, — злякався ведмідь, — як же тепер барліг шукати?» Він туди, він сюди — нема шляху!

Сів він під ялинкою і аж тремтить увесь.

— Так йому й треба, — каже головний снігур. — Бачили, як горобину пообскубував?

 — Дивіться на цього ненажеру! — гукнула сорока. — Не клопочися, Мишку, біжи за мною! — Сама пурх-пурх, а ведмідь човг-човг слідом мокрими п'ятами. Так і дісталися барлога. І вже знає сорока, що навесні Мишко їй обов'язково віддячить. Скільки хоч натрусиТЬ м'якенької шерсті на гніздо пискляткам*.

***Писклятка** — так кажуть про когось маленького. У цій казці — про майбутніх пташенят сороки.

Перевір себе.

1. Коли відбувалися події?

A восени **B** взимку

2. Чим ласував ведмедик?

A медом **B** ягодами

3. Що налякало ведмедика?

A сніг **B** дощ

Перевір свої знання за розділом «Здрастуй, зимонько!»

1. Текст, у якому є словесне зображення предмета, називають
A розповіддю **B** описом
 2. Про дбайливе ставлення до пташок ідеться у вірші
A «Годівничка» **B** «Подарунок»
 3. Оповідання «Санчата» написав
A Ярослав Стельмах **B** Тарас Кінько
- Назви заголовки та прізвища авторів / авторок творів, які тобі найбільше сподобалися.
 - Чи є в розділі твори, які мають спільну головну думку? До чого нас спонукають їхні автори?
 - Про яких пташок ти читав / читала у творах розділу? Яких ще птахів можна побачити взимку? Опиши (усно) одного з них.
 - З яких творів узято рядки?
✓ — Ой, бідолашний, голодний, напевно, змерз зовсім.

✓ Синичка могла зібрати більше п'ятнадцяти кілограмів насіння.

- Упізнай твори з розділу за малюнками.

a)

б)

- Якими висловами, прислів'ями збагатилося твоє мовлення? Які порівняння тобі запам'яталися?
- **Попрацюйте разом.** Пригадайте твір Юлії Смаль «Про хом'ячка Тимка». Обговоріть, що могло трапитися, якби Тимко не привернув уваги господарів.
- **Попрацюйте разом.** Складіть «стіну зимових слів».

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИВОГРАЙ

Поетична скарбничка

У цьому розділі вміщено **авторські й народні літературні твори**. Авторів / авторок, які пишуть вірші, називають **поетами / поетесами**.

Читаючи вірші, відчуй красу художнього слова.

Прочитай вірш.

МЕНІ СНИЛИСЬ БІЛІЇ ЛЕЛІЇ*

(Уривок з поезії «На давній мотив»)

Мені снились білії лелії,
що хитались в місячному світлі,
мов гадали чарівнії мрії,
і пишались гордії, розквітлі.
І сіяли дивною красою,
мов непевні, чарівничі квіти,
і блищали ясною росою,
що горіла, наче самоцвіти.

Леся Українка

● Про що йдеться у вірші?

*Лелія — лілія.

У віршах поети часто порівнюють предмети через інші, подібні до них. Такий художній прийом називають **порівнянням**.

● Прочитай порівняння, використані у вірші. Що вони передають?

Хитались,

● мов гадали чарівнії мрії.

Сіяли красою,

● наче самоцвіти.

Блищали росою,

● мов чарівничі квіти.

● Добери усно порівняння.

Роса на траві, наче Росинки виблискують, немов

Прочитай з однокласником / однокласницею.

ЯК ДИТИНОЮ, БУВАЛО...

Як дитиною, бувало,
упаду собі на лихо,
то хоч в серце біль доходив,
я собі вставала тихо.

«Що, болить?» — мене питали,
але я не признавалась —
я була малою горда, —
щоб не плакать, я сміялась.

Леся Українка

● Яким тоном потрібно читати вірш?

● З яким почуттям Леся Українка згадує своє дитинство?

● Які рядки вірша підтверджують, що дівчинка була сильною духом?

● **Попрацюйте разом.** Обговоріть, чи вмієте ви терпіти біль, незручності; як виховати в собі терплячість.

● Складіть «стіну слів» на тему «Леся Українка».

Прочитай вірш другу / подрузі.

СКІЛЬКИ СМУЖОК В ТИГРЕНЯТИ?

Скільки смужок в тигреняти?

Оля мовить: «Ой, багато!»

Та не скаже вам ніхто,
скільки точно — сорок, сто...

В нього мордочка у смужках,
смужки на боках, на вушках,
і на спинці, й на хвості —
лиш нема на животі.

І порадив Олі тато:
«Щоб напевне це дізнатись,
треба в зоопарк сходити,
в тигра смужки полічити».

Григорій Фалькович

- Що тобі найбільше сподобалось у творі?
 - Що тато порадив доньці? Знайди ці рядки, прочитай.
 - Поміркуй, чи можливо в зоопарку полічити смужки в тигра. Чому? Звідки можна дізнатися про це?
 - Розглянь малюнок. Чи знаєш ти, де живе тигр?
 - Що тобі відомо про його спосіб життя та звички?
 - Назві парами слова, що римуються.
- ● Який настрій навіває вірш? Обміняйтесь думками.
- ● Прочитайте вірш з радісною інтонацією, а потім з інтонацією розчарування.

Прочитай вірш Григорія Фальковича.

У комп'ютера — проблеми:
дуже він боїться Емми.
Бо вона хоч невеличка,
та гидка у неї звичка:
відбирати в нього мишку,
потім зватъ сусідську кішку,
потім ждати, що вона
уполює гризуна.

Добре, що пухнастий гість
зранку техніку не їсть.

- Які проблеми були в комп'ютера?
 - Яку погану звичку мала Емма?
 - Назві пари слів, які римуються.
 - Кого автор називає пухнастим гостем?
- ● **Попрацюйте разом.** Обговоріть, який заголовок можна дібрати до вірша. Обґрунтуйте свою думку.

Оповідання про дітей

Невеликі прозові художні твори називають **оповіданнями**. В оповіданнях автори описують якусь подію з життя одного або кількох персонажів.

З оповідань розділу ти дізнаєшся про різні події з життя твоїх ровесників.

Потренуйся виразно читати речення. Слова, виділені курсивом, допоможуть дібрати відповідну інтонацію.

- Як це так? — *обурювався...*
- А я так зможу? — *спитала...*
- Яка ж вона гарненька! — *захоплено вигукнула...*

Прочитай заголовок. Про що може йтися у творі з такою назвою?

Прочитай текст.

МОТЯ І ЖАДЬОХА

Жадьоха сиділа на килимку, обклавши́сь іграшками, і дивилася спідлоба на Оленку. І так щодня! Скільки б іграшок не приносили Оленці, зла Жадьоха клала їх біля себе, а Оленці забороняла торкатись бодай найменшої, бодай поламаної. Не дивно, що дівчинка тинялась по кімнаті й нудилась.

— Як це так? — обурювався тато за зачиненими дверима. — Ми надарували їй іграшок мало не до стелі, а їй нецікаво!

Жадьоха зиркала на Оленку і мовчки показувала кулак. Мовляв, тільки спробуй мене виказати, матимеш на горіхи! Ніхто, крім Оленки, Жадьоху не бачив. Не побачила її й тітка Олександра. Вона приїхала на ярмарок народних майстрів і привезла кошик. Там щось торохтіло і постукувало, а тітка підкликала Оленку і дозволила покопирсатись

усередині. Які ж там дива були! Глиняні свищики, баранці, і дерев'яні коники, і курочки, що самі стукають дзьобами, і всілякі калатальця, і чудернацькі пташки із соломи...

Та найцікавіше почалось увечері, коли тітка Олександра відпочила з дороги й досхочу наговорилася з Оленчиними батьками. Тітка виклала на стіл купку білосніжних і яскравих клаптів та вовняних ниток у клубках. «Іграшок, Оленко, у тебе неміряно! А от такої точно немає», — заінтригувала дівчинку. Тітка Олександра почала згортати і зв'язувати нитками клаптики — і перед здивованими Оленчиними очима з'явилася справжнісінька лялька! Вона мала спідничку і фартушок, була теплою і м'якою.

— А я так зможу? — спитала Оленка.

Хочеш дізнатися, що було далі? Прочитай.

— Спробуй, а я тобі допоможу! — тітка Олександра вибрала для Оленчиної ляльки найбарвистіші клапті, і праця закипіла.

— Якаж вона гарненька! — захопленовигукнула дівчинка, коли всі нитки було обрізано і тугенька, новенька її власна лялька лежала на столі. — Треба їй придумати ім'я. Назву її... Мотя! — Оленка засміялась. — Мотя — бо я її змотала із тканини і ниток!

Тітка Олександра теж засміялась.

— Та ти ж вгадала її справжнє ім'я, тільки скорочене! Такі ляльки завжди називали мотанками.

Оленка так захопилася Мотею, що на Жадьюху навіть уваги не звертала, хоча та здалеку їй показувала кулак, і приманювала пальцем, і ногами тупала від нетерплячки. Так минав день за днем: Оленка то фартушок новий Моті надіне, то намисто для неї зробить, то віночок приладнає. А Жадьюха несподівано зникла. Може, сама пішла з дому. А може, подалась услід за іграшками, які тато зібрав у торбині і відвіз до дитячого будинку. От тільки кому Жадьюха там треба, га?

Леся Мовчун

● Назви слова, що стосуються твору.

цікавий

смішний

захопливий

нудний

страшний

незрозумілий

повчальний

пізнавальний

реалістичний

● Хто є головними героями твору?

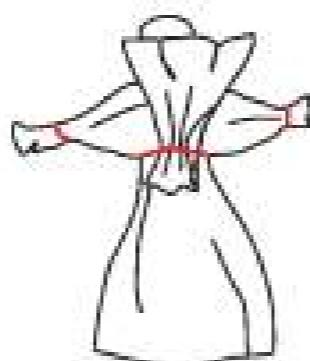
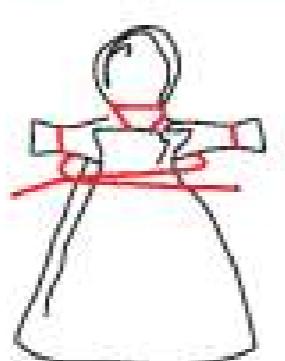
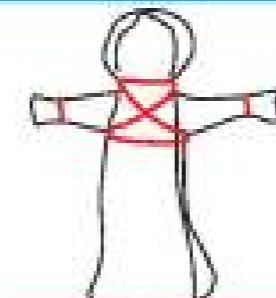
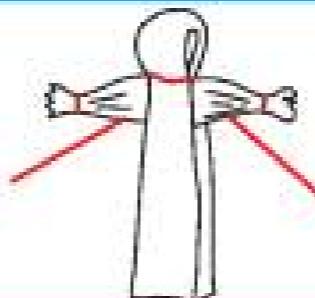
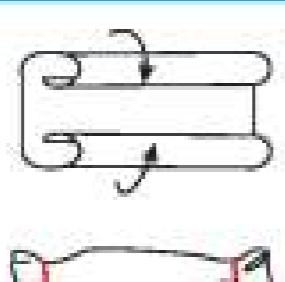
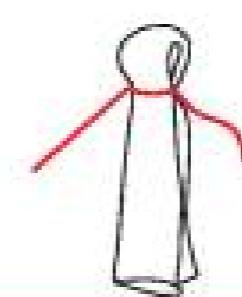
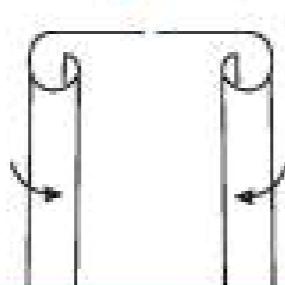
● Чому оповідання має заголовок «Мотя і Жадьюха»?

● Запропонуй свій варіант заголовка. Обґрунтуй думку.

● Що тобі відомо про ляльку-мотанку?

● **Попрацюйте разом.** Виготовте ляльку-мотанку.

Прочитай приказки з різною інтонацією.

Добре діло твори сміло.

Світ не без добрих людей.

- Поясни, як ти розумієш ці приказки.

Прочитай текст.

СІРИЙ КОТИК

Це сталося влітку. Безлюдною вуличкою нашого містечка мчав переляканій сірий котик, а за ним гнався захеканий хлопчишко. Хлопчик тільки вчора приїхав на літо до своєї бабусі, а котик жив тут віднедавна. Відтоді, як хтось викинув його на вулицю, котик розгублено блукав вуличками — від дому до дому, але ніхто не запрошуував його у свій дім.Хоча були такі, що жаліли бідолаху, виставляли для нього блюдця з молочком. Але сірий котик, відчуваючи голод, навіть не торкався молока, налитого чужими руками. Він досі ще пам'ятив турботливі руки своєї господині — доброї бабусі, з якою прожив багато років.

Котик не знов, чому він опинився на вулиці. Пам'ятив, що якось бабусю забрали кудись. Він почув тільки слово «лікарня». А потім незнайомі люди викинули його на вулицю.

І от він блукав безпорадно чужим містечком, мріяв, щоб рідні руки гладили його м'яку шерстку, дбайливо наливали молочко у блюдце, дослухаючись до його муркотливих історій, яких він знов чимало! Котик прожив немало років на світі. Всього вже набачився.

Та от і сам втрапив у лиху пригоду. Хлопчик-забіяка заніс над сірим котиком палицю, намагаючись вдарити бідолашного. Розгубившись, переляканий котик притисся до воріт. І саме цієї миті блакитноока дівчинка, почувши жалісливий нявкіт, вибігла з-за воріт.

— Не бий котика! — голосно вигукнуло дівча, схопивши на руки знайду. — Як тобі не соромно! — докірливо поглянула на хлопчика. — Ось зараз відберу палицю і вдарю нею боляче тебе. Що тоді скажеш, га?

Хлопчик розгубився чи злякався насправді, що ця трохи вища за нього дівчинка з рішучим поглядом так і зробить. Палиця ніби сама випала з його рук. Вдоволений котик цього вже не бачив. Він, знайшовши прихисток біля чуйної дівчинки, муркотів їй щось казкове, відчуваючи на своїй шерстці легкий дотик рідних рук. Мудрий котик відчував напевне, що відтепер знайшов собі новий дім, нову турботливу господиню.

Марія Морозенко

- Назви усіх персонажів оповідання.
- Коли відбувались описані події?
- Чому котик опинився на вулиці?
- У яку лиху пригоду втрапив котик?
- Чиї вчинки ти схвалюєш, а чиї засуджуєш? Чому?
- Як котик знайшов нову господиню?
- Добери інші зменшено-пестливі нázви до слова **кіт**.
-   ● Як ти розумієш значення слова **щаств**?
-   ● Назви слова, які в тебе асоціюються зі словом **щаств**.
- Прочитай заголовок. Як ти гадаєш, про що йтиметься в тексті з таким заголовком?

Прочитай текст.

ЩАСТЯ З КОРОВКИ

Зі школи Миколка, Ромчик і Марійка щодня поверталися додому разом, адже мешкали друзі в сусідніх будинках. От і цього сонячного дня вони неквапливо йшли вулицею, із захопленням обговорюючи подальші плани. Аж раптом у їхні грандіозні задуми втрутився випадок — діти побачили, як поруч із автобусною зупинкою згуртувалися люди і щось голосно обговорюють. Звісно, друзі не могли пройти повз таку цікаву подію, тож попрямували туди.

Просто на зупинці стояла невеличка картонна коробка з двома переляканими цуценятами. Третє руденьке вилізло з коробки і, стоячи у загрозливій стійці, кумедно гарчало на юрубу. Люди жваво обговорювали негідника, що покинув щенят, і те, як усім їх шкода, і як малюки можуть загинути без догляду. Проте, коли під'їхав автобус, всі ті, хто ще хвилину тому голосно обговорювали порятунок цуценят, заметушились і швидко зникли у дверях автобуса. Маленьке хоробре собача, що весь цей час захищало від незнайомців своїх братика і сестричку, заспокоїлось і повернулось до коробки.

Школярі підійшли до цуценят і після короткого обговорення вирішили будь-що врятувати малечу від загибелі: тимчасово влаштувати коробку із цуценятами у своєму дворі біля гаражів, а потім спробувати прилаштувати їх у нові сім'ї. Ромчика не полішала надія, що ще дорогою вони зможуть знайти цуценятам добрих господарів.

Дорогою собачата остаточно заспокоїлися, чорний і плямистий заснули, а руденький захисник

стояв на задніх лапках і визирає з коробки, чатуючи на небезпеку. Тим часом друзі вже звернули до парку і зупинилися перепочити. Цуценята прокинулися, і ось вже над краєм коробки стирчали три маленькі голівки: руда, чорнява і плямиста.

- Хто головні персонажі оповідання?
- Який випадок змінив плани дітей?
- Яку знахідку виявили діти?
- Що діти вирішили зробити?
- Знайди в тексті та прочитай опис цуценят.

Хочеш дізнатися, що трапилось далі? Прочитай.

На сусідній лавці кремезний* військовий їв морозиво. Побачивши його, руденьке цуценятко загарчало, а чорне і плямисте сховалися в коробці. Військовий озирнувся і звернув увагу на дітей з коробкою.

— Який відважний у вас пес! Такий маленький, а вже захищає свою родину. Мені б такого собаку — я б його молодшій сестрі подарував. Вона дуже засмучена, що в мене закінчилася відпустка і я повертаюся на фронт. А такий собака її, напевно, розрадить і захищатиме, поки я захищаю Батьківщину.

Так руде відважне цуценя отримало нову сім'ю, а діти звернули до свого двору вже з двома цуценятами. Марійці спало на думку, що цуценят потрібно нагодувати, тому друзі попрямували до магазину за ковбаскою. Але двоє поліціянтів члено пояснили дітям, що в продуктові крамниці не можна заходити з тваринами. Тому по ковбаску

пішли Ромчик і Миколка, а Марійка з цуценятами залишилася біля входу. Раптом чорняве висунуло голову з коробки і почало ретельно принюхуватися до поліціята. Той усміхнувся і сказав:

— Оце так! Такий малий, а бутерброд у моїй кишені внюхав! Нам би в поліції собака з такими талантами не завадив.

— То візьміть цуценятко до себе, воно, мабуть, залюбки стане поліцейським собакою.

Коли хлопці вийшли з магазину, Марійка радісно сповістила їм, що чорняве цуценя знайшло собі нову родину. Хлопці зраділи. У коробці залишилося плямисте, якому дісталася вся ковбаса з крамниці. Ситий цуцик заснув, а друзі почали вирішувати, що з ним робити. Дітям вже час було розходитися по домівках, і Марійка запропонувала взяти малечу на ночівлю додому, а зранку школярі мали продовжити пошуки сім'ї для песика. Дівчинка дуже хотіла залишити цуценятко в себе, проте на це, скоріш за все, не погодяться її батьки, двоє котів і папуга.

Та вранці до Ромчика і Миколки вийшла лише Марійка. Вона була щаслива повідомити, що і батьки, і обидва коти, і папуга встигли потоваришувати з плямистим цуценям і не захотіли з ним розлучатись.

Так троє друзів зробили добру справу — знайшли дім для трьох цуценят.

Анатолій Лапушен

***Кремезний** — плечистий; міцної тілобудови.

- Розкажи, як друзі прилаштували цуценят.
- Назві слова, що стосуються оповідання.

цікаве

пізнавальне

нудне

повчальне

страшне

смішне

- Хто став новими власниками цуценят?
- Чи погоджуєшся ти з твердженням, що діти зробили добру справу? Свою думку обґрунтуй.
- Чи доводилося тобі знаходити безпритульних тварин?
Розкажи.

- **Попрацюйте разом.** Виконайте завдання на вибір.

Складіть оголошення про знайдену або загублену домашню тварину. Запишіть його на аркуші паперу.
Обговоріть, де можна розмістити таке оголошення.

- Створіть пам'ятку «Як поводитися, коли знайдеш безпритульну тварину».

Чітко і швидко промовляй чистомовки.

Ли-ли-ли — ми в магазин пішли.

Ок-ок-ок — там багато квіток.

Ів-ів-ів — накупили олівців.

Прочитай текст.

МАРУСИНІ КВІТИ

«Ой, матусю, який мені гарний сон наснився, — сказала Маруся, яка щойно розплющила оченята і замріяно дивилася на маму. — Буцімто, — продовжувала вона, — уже зима, надворі іскриться сніг, а в моїй кімнаті цвітуть розмаїті квіти й над ними кружляють різnobарвні метелики. Шкода, — трохи сумніше додала дівчинка, — що це лише казковий сон. А я навіть не встигла відчути запах отих квітів, бо прокинулася. От якби мені трапився добрий чарівник, я би попрохала його здійснити цей сон».

Теплий мамин погляд торкнувся дитячого личка, і щось загадкове ледве помітно промайнуло в її очах.

Згодом матуся разом із донечкою зазирнули до крамниці під назвою «Країна квітів», де було багато різних вазонів.

«Вибирай, доню», — мовила мама. Та коли дівчинка простягнула руку до вазонів, що квіти в залі, уточнила: «Для початку ми візьмемо не самі квіти, а їх насіння». І вони разом почали вибирати пакуночки, де були намальовані квіти, якими так милувалося дівчатко. Далі, за порадами квітникаря, підібрали ґрунт й горщики для вазонів. Вони були з яскравими візерунками сонечок і метеликів, схожих на ті, що наснилися дівчинці.

Наступний день був ще цікавішим, адже Маруся, з допомогою мами, посадила першу у своєму житті квітку, і було це насіння червоної герані. «Рости красунею», — мовила вона насінині ті чарівні слова, які неодноразово чула від матусі.

Турбот було чимало, та Маруся завжди знаходила час, щоб подбати про вазони, полити їх, промовляючи чудодійні побажання. І ось, коли зима почала натхненно малювати казкові візерунки на шибках вікон, диво здійснилося — у кімнаті розцвіли квіти.

І були це — червона, рожева, біла герані та різнобарвні бегонії.

Дівчинка захоплено розглядала квіти, що квітували на підвіконні, тоді як за вікном падав сніг. І раптом вона яскраво пригадала той сон, що наснivся їй влітку. Хутко торкнулася носиком чер-

воної герані, увібралши в себе аромат тієї квітки, яку вона так і не встигла понюхати уві сні та яку, що найважливіше, посадила і виростила власноруч.

«Як пахне!», — вдоволено сказала мамі.

«Бачиш, доню, — лагідно мовила та, — казкові сни та мрії здійснюються, але до цього треба доклести зусиль. Ти сама можеш бути чарівницею, адже знаєш чарівні слова, на які відгукуються квіти».

Марія Дем'янюк

- Назви персонажів оповідання.
- Прочитай заголовок твору. Полічи, скільки абзаців в оповіданні.
- Чи траплялося тобі вирощувати рослини з насіння? Розкажи про це.
- Добери свій заголовок до тексту.

- **Попрацюйте разом.** Інсценізуйте оповідання.

- Прочитай текст.

КРЕЙДА ДЛЯ ДРУЖБИ

Маруся з батьками переїхала з Києва до Львова.

Дівчинка уважно спостерігала за дітьми з вікна. У дворі малювали крейдою, грали в м'яча та будували замки з піску. Перед тим, як вийти знайомитися, Маруся попросила в мами крейду.

Діти були в такому захваті, що не звернули уваги на новеньку. Дівчинка спробувала заговорити до хлопчика в зелених шортах:

— Привіт! Хочеш, я поділюся з тобою крейдою?
— Що? Та ні, у мене своя є, — відповів той і побіг до гурту.

Наступного дня Маруся вийшла у двір з м'ячем.

— Хочете моїм м'ячем погратися? — спитала Маруся в близнючок.

— Та ні, у нас своїх аж два, — відповіли сестри.

Так само дітей не вразили й Марусині іграшки для піску. Кожен мав свої відерце, лопатку й пасочки. Тож дівчинка знову гралася сама.

— Марусенько, як твої нові друзі? — запитала ввечері мама.

— Ніяк, — буркнула Маруся. — На мене не звертають уваги! Я пробувала грати в усі їхні ігри, але мене все одно не помічають!

— То грай по-своєму — у те, що цікаво тобі, — порадив тато.

Наступного дня Маруся не виносила крейди, м'яча чи відерця. Дівчинка позбирала камінці з усього двору і почала розкладати їх на траві.

Першим підбіг хлопчик у зелених шортах:

— Що це ти робиш?

— Будую дорогу з міста в аеропорт, — відповіла Маруся.

Хлопчик постояв ще хвилину і відбіг. Маруся зітхнула, але продовжила будувати.

Та хлопчик дуже скоро повернувся.

— Я зібрав камінці. Можна, я допоможу тобі? — спитав він.

Маруся так зраділа, що доручила хлопчикові свою улюблену частину — аеропорт!

— А що це ви будуєте? — прибігли близнючки.

— Аеропорт, — відповів хлопчик. — Це Маруся, вона переїхала з Києва.

— Клас! Можна з вами?

Усі діти долучилися до гри. У дворі розгорнулося таке велике будівництво, що додому дівчинка прийшла пізно ввечері.

— Мамо, для дружби крейда не потрібна! — радісно вигукнула Маруся ще з порога. Відтепер у неї є друзі!

Саша Войцехівська

- Визнач жанр прочитаного твору.
- Куди переїхала Маруся?
- За яких обставин Маруся з батьками могли переїхати в інше місто?
- Чим займалися діти у дворі?
- Чи легко було Марусі потоваришувати з дітьми?
- Як дівчинці вдалося знайти друзів?
- **Попрацюйте разом.** Доберіть прислів'я про дружбу.

Казки маленькі, а розуму в них багато

Казка — це народний або літературний твір про вигадані, часто фантастичні події. З казками ознайомлюємося ще тоді, коли й говорити добре не вміємо. Дійові особи казок вчать нас бути добрими, сильними, чесними, сміливими. Улюблені казкові герої перемагають зло, карають хитрих, лукавих.

Казки є народні й авторські (літературні).

Навчися швидко читати слова. Правильно наголошуй їх, коли читатимеш казку.

роззявити
порпатися
шмигнути

спрага
нарешті
вчинилося

Послухай казку.

https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_14

- Назві дійових осіб казки.
Чи вдалося півневі перехитрити лисицю?

Прочитай українську народну казку.

ХИТРИЙ ПІВЕНЬ

Півень, тріпочучи крилами, злетів на пліт і почав на все горло кукурікати. Із сусіднього лісочка підкрадалася лисичка.

— День добрий! — гукнула вона. — Почула, як ти гарно кукурікаєш. Чудовий у тебе голос. Тільки не знаю, чи вмієш ти так співати, як співав твій батько.

— А як же співав мій батько?

— Він на одній нозі ходив по плоту і, заплюшивши одне око, так гарно кукурікав що й ну...

— І я зможу! — сказав півень, випрямився, заплюшив очі і почав кукурікати.

— А чи зможеш ти стояти на одній нозі і, заплюшивши очі, співати?

— Зможу! — крикнув півень.

Та тільки заплюшив він очі, як лисиця підскочила і схопила його.

Понесла його в ліс і хотіла вже з'їсти, а він і каже:

— Твоя мати не так робила!

— А як же вона робила? — спитала лисиця.

— Схопивши півня, вона, перш ніж розірвати його, мала звичку співати.

— Я вся вдалася в матір! — промовила лисиця. Заплюшивши очі, вона почала щось шепотіти. Півень тільки цього й чекав: змахнув крилами, злетів і сів на дерево.

— Ось тобі й маєш, півень мене перехитрив, — облизавшись, промовила лисиця, зітхнула і голодна подалася до лісу.

- Хто з дійових осіб безтурботний і довірливий, а хто — підступний і хитрий?
- Дуже стисло розкажи сусідці / сусідові в класі про те, як півень зумів урятуватися, і вислови своє враження від прочитаного твору.
- Відшукай у тексті найдовше слово. З його букв склади нові слова.
- З якої частини тексту (зачину, основної частини чи кінцівки) ти дізнався/дізналася, як співав батько півня?
- У якій частині казки лисичка визнала, що півень її перехитрив?

- Про кого так кажуть?

Хитрий, як лисиця.

І хитрого лиса можна зловити.

Послухай українську народну казку «Нерозумне кошеня».

- Назви дійових осіб казки.
- За що кицька лаяла кошеня?
- Для чого кицька дала кошеняті мишеня? Чому мишеня запропонувало кошеняті погратися?
- Доповніть речення: Якби кошеня не послухало мишку, то... .

- Про кого з дійових осіб казки можна сказати «Уміє зуби заговорити»?

○ Попрацюйте разом. Поставте одне одному кілька запитань за змістом казки.

Навчися швидко читати слова.

ведмідь
перешкоджає
глузувати

недаром
печера
розлютився

Прочитай українську народну казку.

ВЕДМІДЬ І ЧЕРВ'ЯК

Ведмідь облюбував собі одну печеру. Перед нею було велике дерево. Ростучи та товстіючи, воно щораз більше заступало вхід у пещеру.

Одного дня розлютився ведмідь на дерево й хотів його звалити. Побачив це черв'як і сказав ведмедеві:

— Ти думаєш, що звалиш його власною силою? Ні. Якщо воно тобі перешкоджає, знайди інше місце. А я звалю це дерево.

Ведмідь розсміявся та став глузувати з черв'яка:

— Краще мовчи! Як ти, такий малий, можеш звалити дерево, що я його не можу звалити?

— Поживемо — побачимо! — сказав черв'як й уліз у дерево.

Ще й рік не минув, як він звалив його. Тоді кликнув ведмедя і сказав йому:

— Ти дужчий від багатьох звірів, звалиш коня й вола. Але з нас двох хто сильніший — ти, великий, чи я, маленький?

— Я сильніший, — відповів ведмідь. — Але не міг звалити дерева відразу, бо тоді ослаб. А так, як ти, валити цілий рік — то не штука!..

Черв'як сказав йому:

— Е, крутиш, мій ведмедику! Моя сила певна, хоч і повільна.

Бо недаром каже прислів'я: «Мала крапля і скелю руйнує».

- Назві дійових осіб казки. Прочитай розмову ведмедя і черв'яка. Як сприйняв ведмідь слова черв'яка?
- Прочитай речення, яке передає головну думку казки.
- Ти погоджуєшся із цією думкою?

Перевір свої знання за розділом «Літературний дивограй»

- Які твори називають авторськими?
- Що таке оповідання?
- Чим вірші відрізняються від оповідань?
- Чим оповідання відрізняються від казок?
- Хто написав оповідання «Щастя з коробки» та «Сірий котик»?
- З яких творів узято рядки?
 - ✓ То хоч в серце біль доходив, я собі вставала тихо.
 - ✓ Вона приїхала на ярмарок народних майстрів і привезла кошик.
- Яке прислів'я може бути заголовком української народної казки «Хитрий півень»?
 - ✓ Дивиться лисицею, а думає вовком.
 - ✓ На язиці медок, а на серці льодок.
 - ✓ Не хитрий, бо натрапиш на хитрішого.
- Народна мудрість свідчить: «Чого навчишся — того за плечима не носити». Ти погоджуєшся із цією думкою? Висловлюй свої міркування за зразком: *Так (ні), я погоджуємся (не погоджуємся) із цією думкою. Я вважаю, що ..., тому що Наприклад, Отже, ... (висновок)*.
- **Попрацюйте разом.** Складіть «стіну» слів на одну з тем: «Мое читання» або «Завітала в гості казка».
- Упізнай за малюнками твори з розділу.

a)

б)

ВЕСНА, ВЕСНА-ВЕСНЯНОЧКА!

Сонце гріє, сонце сяє — вся природа воскресає

Прочитай виразно і радісно.

Скоро сонечко пригріє,
потечуть струмки,

темний гай зазеленіє,
зацвітуть квітки.

Олександр Олесь

• Чому, на твою думку, гай був темним?

Прочитай текст.

ЖАЙВОРОНОК СОНЕЧКУ ДОПОМАГАЄ

У дрімучому лісі і в глибокому яру ще лежить
холодний сніг. **Спить піdsnіжник під торішнім**
листком. Синіє лід на ставку.

Тільки на схилах горбків розстав сніг, побігли
струмочки. В синьому небі заграто ясне **сонечко**.

Вийшла з хати маленька дівчинка Маринка
і побачила сіру пташечку в небі. Пташечка **співала**,
ніби срібний дзвіночок на крилах піdnімала,
а він тремтів, тремтів.

— Мамо, що це за пташечка співає? — запита-
ла Маринка.

— Жайворонок, — відповіла мама.

— Чому ж він так рано прилетів? Чому так ра-
дісно співає? Ще ж сніг лежить...

— Жайворонок сонечку допомагає, — відпові-
ла мама.

— Як же він допомагає? — здивувалась дівчинка.

— Коли жайворонок летить у синє **небо**, воно
стає теплішим.

Василь Сухомлинський

- Які зміни в природі описав автор?
- Що здивувало Маринку?
- Як жайворонок допомагає сонечку?
- Прочитай виділені вислови. Поясни їх.
- Чому, на твою думку, підсніжник має таку назву?
- Спробуй скласти загадку про весну. Запиши на аркуші паперу.

● **Попрацюйте разом.** Виконайте завдання на вибір.

- ✓ Продовжте історію за поданим початком: «Однієї весняної днини ми пішли до лісу...».
- ✓ Пофантазуйте, як перелітні птахи розказують про свою дорогу додому.

● Вживай у своєму мовленні.

- ✓ Побачив шпака у дворі — знай: весна на порі.
- ✓ Де ластівка не літає, а на весну додому прилітає.
- ✓ Навесні все оживає, танцює й співає.

● Прочитай текст.

ПРО КУЛЬБАБОК

«Ой, скільки в мені сонячного сия-
ва і добра», — говорила жовтенька
кульбабка своїй подрузі, теж кульба-
бі. «І я відчуваю, що наповнена тим
світлом і теплом», — відповіла та.
«А я хочується цим поділитися: і сяй-
вом, і добром, і теплом», — промовила третя куль-
бабка, яка росла поруч і ненароком почула цю
розмову. «Так, — відгукнулася перша квітка, —
мрію, щоб у світі було багато жовтої барви, яка зі-
гриває серця усіх і дарує сонячне світло кожному». Неподалік, за квітучими яблунями, стояла Матін-
ка-природа. Вона милувалася чарівним цвітом та
наслоджувалася його духмяним запахом. Щойно

почула розмову кульбабок, зачайлася прислухаючись. Потім, звернувшись до кульбабок, промовила: «Ви матимете дар, щоб зробити так, аби того жовтого сяйва і добра ставало дедалі більше».

Минув час, і якось кульбабки помітили, як їхній жовтий цвіт перетворюється на пухнасту білу кульку, що складається із тендітних біленьких зірочок... А далі, коли вітер вітає їх ніжним поцілунком, пух розлітається. Тоді вони здогадались, яким даром нагородила їх Природа. Адже від цих маленьких білих зірочок у наступному році заквітує ще більше кульбабок. І буде ще більше сонячного сяйва, тепла й добра і на небі, і на землі. Бо мудра Матінка-природа завжди дотримується своїх обіцянок і прагне зробити світ ще кращим!

Марія Дем'янюк

- Про що розмовляли кульбабки?
- Яким даром наділила кульбабок Матінка-природа?
- Як з часом змінилися кульбабки?
- Що прагнула зробити мудра Матінка-природа?
- Які весняні квіти ростуть у місцевості, де ти проживаєш? Які твої улюблені?

● **Попрацюйте разом.** Прочитайте розмову кульбабок в особах.

Прочитай і відгадай загадку.

Чималеньким виростає,
міць з роками набирає.
Може жити сотні літ,
має величезний рід.

Прочитай текст із другом / подругою.

ДОБРЕ ДІЛО (скорочено)

Того дня ми стільки набачилися... Була весна. Ліс усіма своїми принадами вигравав проти сонця. Мерехтіло в очах від розмаїття квітів. Приємно паморочилася голова від запахів молодого листя, від пташиного пересвисту.

Тоді й трапилася ця зовсім незначна пригода. Як переходили видолинок, Інна відчула, що за ногу її щось шарпнуло. Глянула — а це нога потрапила в сильце.

Було сильце з тонкої линви*. Років з п'ять чи й більше тому якийсь браконьєр* поставив його на заячій стежині. Примотав кінцем до молодого дубка. Хтозна, чи потрапило коли в нього необачне звірятко. А от дубкові вийшла від того велика шкода. Линва глибоко врізалася в стовбур і не давала деревцю можливості рости.

Ми трохи помарудилися, але таки розмотали сильце.

От і вся пригода. Здавалося б, давно пора їй забутися. А Інна ні-ні та й скаже:

— Пригадуєш, як дубка визволили?

А все тому, що ми тоді не просто провели в лісі хороший день. Ми зробили хоч маленьке, але добре діло: визволили деревце.

Євген Шморгун

*Лінва — дуже міцна мотузка з волокон або дроту; канат.

*Браконьєр — людина, яка займається незаконним полюванням чи рибалством.

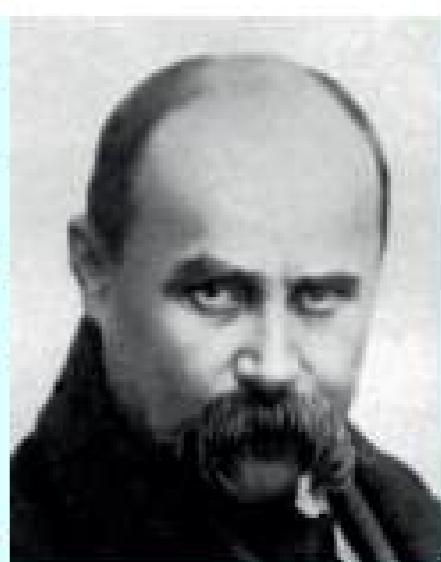
- Від чиого імені ведеться розповідь?
 - На яку знахідку натрапив оповідач?
 - Як урятували деревце?
 - Склади пораду для тих, хто береже природу.
- **Попрацюйте разом.** Обговоріть, який інший заголовок можете дібрати. Обґрунтуйте свої думки.

Стежина до Тараса Шевченка

Тарас Григорович Шевченко — поет і художник, гордість і слава України. З дитинства любив малювати. Перша збірка поезій мала назву «Кобзар». Згодом і поета стали називати Кобзарем.

«Свою Україну любіть», — заповідав нам Тарас Шевченко.

Прочитай текст.

ДОРОГІ ШЕВЧЕНКІВСЬКІ МІСЦЯ

(скорочено)

Є на Черкащині село Моринці. Про нього знають не тільки повсюди в Україні, а й далеко, далеко за її межами. Адже в Моринцях народився наш великий поет і художник Тарас Шевченко.

Тарасові батьки були безправні кріпаки. Вони жили у великій нужді, тяжко працювали на жорстокого ненаситного пана. І хатина їхня була тісна, підсліпувата, кособока, під обшарпаною вітрами солом'яною стріхою. Але це рідне обійстя лишилося для Шевченка найдорожчим місцем на землі. Бо тут він з'явився на білий світ, тут немовлятком спав у лозяній колисочці, тут зіп'явсь на ніжки і вперше вимовив наймиліше слово «мама»...

Тарасикові ще не виповнилось і двох років, як батьки переїхали до сусіднього села — Кирилівки. І вже в Кирилівці хлопчик прожив майже чотирнадцять літ. На все життя зберіг Шевченко най теплішу пам'ять про рідні батьківські пороги. «Ось стойть переді мною, — згадував він, — наша бідна, стара біла хата з потемнілою покрівлею і чорним димарем, а на причілку яблуня з червонобокими яблуками, а довкола яблуні — квітник...».

Від дня народження Тараса Шевченка минуло багато років, а люди їдуть і їдуть на Черкащину вклонитися дорогим шевченківським місцям.

Анатолій Григорук

- Яким було дитинство Тараса?
- Ким були його батьки?
- Які спогади про рідне село залишились у хлопчика?
- Знайди закінчення речень.

Тарас Шевченко народився
Збірка віршів поета має назву
Батьки Тараса були

«Кобзар».
кріпаками.
в с. Моринці.

● Попрацюйте разом. Розглянте фото. Проведіть дослідження «Пам'ятники Кобзареві».

У Львові. Фото UA.IGOTOWORLD.COM

У Вашингтоні. Фото Керол М. Гайсміт

- Досліди, у яких містах і селах встановлено пам'ятники Кобзареві.

Прочитайте вірші Тараса Шевченка.

Тарас Шевченко. Автопортрет. 1840

Сонце гріє, вітер віє
з поля на долину,
над водою гне вербою
червону калину;
на калині одиноке
гніздечко гойдає, —
а де ж дівся соловейко?
Не питай, не знає.

• Добери назви дій за віршем (усно).

✓ Сонце — ...

✓ Вітер — ...

Добери назву ознаки за віршем (усно).

✓ Калину (яку?) — ...

Тарас Шевченко. Селянське подвір'я. 1845.

Зоре моя вечірняя,
зійди над горою,
поговорим тихесенько
в неволі з тобою.
Розкажи, як за горою
сонечко сідає,
як у Дніпра веселочка
воду позичає...

• Які картини природи змальовує поет? Чому, на твою думку, у віршах багато пестливих слів?

• Один з віршів вивчи напам'ять.

• Доповни речення (усно).

Творчість Тараса Шевченка шанують в усьому світі, тому що....

За життя Тараса Шевченка його більше цінували як художника. Він створив понад 1300 картин, із яких до нашого часу збереглося лише 835.

Вірші поета перекладені більш ніж ста мовами світу.

Величне свято

Світле Христове Воскресіння, або Великдень, — найголовніша весняна подія для християн. Зі святкуванням Великодня пов'язано чимало традицій. До цього дня печуть паски, розписують або фарбують яйця, прибирають оселю.

Весняні обрядові пісні — **веснянки** й **гаївки**. **Веснянки** співали цілу весну, починаючи від Благовіщення, а **гаївки** виконували тільки під час великовідніх свят.

Прочитай веснянку.

НАША ВЕСНА

— Весно, наша весно, що ти нам принесла?
— Принесла вам зілля дівкам на весілля.

Принесла квіточки дівкам на віночки.

Вже весна воскресла, воскресла,
що вона нам принесла, принесла?

Принесла нам новину, новину.

Прийдуть хлопці додому, додому.

Весно, весно, весняночко,
прийди до нас, паняночко,
розвій хмари сніговії,
розвий мости льодовії.

Переглянь відео «Великовідні гаївки».

https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_12

- Який настрій створюють гаївки?
- Чи відомі тобі інші великовідні традиції? Розкажи.
- Яке свято відзначають християни за тиждень до Великодня?

- **Попрацюйте разом.** Розкажіть, чи доводилося вам бути учасниками великовідніх святкувань. Поділіться враженнями.

Прочитай питальні речення за підказками, що в дужках. Правильно іntonуй речення.

- Кістку господар кинув чи що? (*здивовано*)
- Що ж із ним робити? Może, погратись? (*розгублено*)
- Ну що там, зігрілось? Буде з нього курчатко? (*пошепки*)

Прочитай текст.

ЗАГУБЛЕНА ПИСАНКА

Трапилася ця пригода в передвеликодній вечір. Маленька Катруся сиділа на лавці біля хати й розписувала яєчка. Кошик для освячення вже був готовий. Дівчинка прикрасила його зеленню та квітами, усе туди поклала: і пасочку, яку спекла їй мама, і ковбаску, хрін, трішки масла, шматочок шинки. Лише писаночок бракувало. Ось тепер сиділа й виводила дивні узори. Завтра вранці вона з батьками понесе найкращий кошичок у церкву, щоб освятити.

Катруся дуже старалася, виводячи узори на яєчку. Дівчинка не помітила, що писаночка, яку вона щойно розписала, покотилася по лаві й упала в траву, а потім скотилася з горбочки. Катруся розписала всі яєчка та й пішла в хату, не помітивши, що одного бракує.

Котилася-котилася писаночка і прикотилася до будки, де жив песик Сірий. Та й стукнулася в стінку будки. Сірий злякано вискочив. Дивиться, а перед його будкою лежить щось маленьке, кругле і кольорове.

— Кістку господар кинув чи що? — понюхав.
— Ні, м'ясом не пахне. Я такого запаху не знаю, напевно, це камінчик, тільки дуже дивний якийсь — кольоровий. Навіщо мені тут камінці перед будкою? Відкочу його до кота Мацика, нехай він морочиться.

Так і зробив. Кіт Мацик мирно спав, скрутившись клубочком біля хати. Снилася йому мишка, ніби він грався з нею, а вона від нього втікала. Раптом відчув: щось муляє його в лапку. Прокинувся Мацик і бачить, що біля лапки наче яєчко лежить. Та якесь дуже кольорове. Такого кіт Мацик не бачив, коли заходив у курник.

— Що ж із ним робити? Може, погратись? Мишки все одно немає. Пограюсь яєчком.

- Коли відбувалися події?
- Як звали головну героїню твору? Якою ти її уявляєш?

Хочеш дізнатися, що було далі? Прочитай.

Почав кіт лапками яєчко котити туди-сюди, туди-сюди. Наче з мишкою грається. Та швидко ця гра Мацикові набридла.

— Ні, мишка таки краща. Вона жива і так комедно втікає. А це що? Воно лише котиться і все. Піду я, мабуть, мишку впіймаю, а яєчко до курей віднесу. Напевно, це вони його загубили.

Прикотив Мацик яєчко до курочок:

— Ось тримайте, кури. Це ви десь загубили.

Розквокталися кури, позбігались дивитися, що ж це таке котик прикотив. Якесь мальоване, чудернацьке.

— Це твоє, Рябенька, — сказав упевнено півник.

— Ти також така, наче розмальована. Бери і висиджуй.

— Так-так-так, твоє, твоє, — заквоктали кури.

Що ж тут удієш? Сіла Рябенька на яєчко. Сидить, сидить, а воно холодне. До півночі сиділа. А кури довкола запитують:

— Ну що там, зігрілося? Буде з нього курчатко?

Просиділи кури над яєчком до ранку й очей не стулили.

На світанку полинули із церкви звуки велико-дніх дзвонів. Вони звіщали про початок великого свята і закликали людей до храму на освячення.

— Великден! Великден! — загуло на подвір'ї. Тепер усі здогадалися, що то було за яєчко мальоване: і песик Сірий, і кіт Мацик, і курочки з півнем.

Зібрались вони біля порога хати з писанкою. Чекали свою господиню, яка завжди годувала й доглядала їх. І коли Катруся з батьками виходила з кошичком, щоб іти в церкву, урочисто віддали їй мальоване яєчко.

— Дякую, мої любі. Саме цієї писаночки мені бракувало. Я шукала її весь ранок. Тепер освячу писанку в церкві й розділю між вами. Ви її врятували.

Катруся поклала писанку в кошичок і понесла до церкви. А згодом усі мешканці двору скуштували свячену писанку. Вони були дуже горді й щасливі, що її врятували.

Ірина Мацко

Визнач жанр прочитаного твору.

● Назви слова, якими ти описав би / описала б твір.

цікавий

смішний

захопливий

нудний

страшний

незрозумілий

повчальний

пізнавальний реалістичний

- Назві дійових осіб казки.
- Як Катруся готувалася до Великодня?
- Як писанка опинилася біля будки Сірого?
- Що уявляв Мацик, коли побачив писанку?
- Чому півник віддав писанку Рябенькій?
- Як Катруся подякувала мешканцям двору?

● **Попрацюйте разом.** Розгляньте малюнки. Перекажіть за ними зміст казки.

Послухай казку Ірини Мацко «Загублена писанка» .https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_13

● **Попрацюйте разом.** Що сталося б, якби писанку ніхто не знайшов? Складіть свою кінцівку казки.

Прочитай із сусідом / сусідкою по парті вірш.

Передам я пасочку для солдата.
В ній тепла родинного так багато,
бо молилася матінка, як місила.
І солодка пасочка, і красива.

Подарує воїну ласку Божу.
Мужнє військо недругів переможе!

Тетяна Строкач

● Чи святкують Великдень у твоїй родині? Розкажи про ваші родинні традиції.

● **Попрацюйте разом.** Виконайте завдання на вибір.

Створіть лепбук «Великодній кошик».

Створіть плакат або буклет «Незабаром Великдень».

Перевір свої знання за розділом «Весна, весна-весняночка!»

- Яка назва прочитаного розділу?
- З яких тем він складається?
- Хто автор вірша «Сонце заходить, гори чорніють...»?
- Коли виконували веснянки, а коли — гаївки?
- Розкажи, якими образними висловами збагатилося твоє мовлення.
- Добери до поданих слів слова-ознаки, за допомогою яких можна описати весну (усно).

Небо (яке?)

Трави (які?)

Повітря (яке?)

Квіти (які?)

- Розкажи про українські великомісцеві символи.
- Які тексти з розділу можуть ілюструвати ці малюнки?

a)

б)

в)

- З яких творів узято рядки?

- В синьому небі заграло ясне сонечко.
- Бо молилася матінка, як місила.
- Розкажи, як за горою сонечко сідає.
- Вже весна воскресла, воскресла.

- **Проведи дослідження.** Що ти знаєш про символи Великодня у Європі й Сполучених Штатах Америки?

- **Попрацюйте разом.** Створіть лепбук «Великодній перездвін».

НЕЗАБАРОМ КРАСНЕ ЛІТЕЧКО

Раз, два! Ну й дива!

Короткі вірші, які допомагають під час гри визнати ведучого або черговість учасників, називають **лічилками**. Їх промовляють ритмічно, дотримуючись пауз. Розрізняють народні й авторські лічилки.

- Коли промовляють лічилки? З яким настроєм?
- Вибери з ряду слова, близькі за значенням до слова **лічилка**.

Віршик, казочка, лічиличка, скакалочка.

Прочитайте виразно.

НАРОДНІ ЛІЧИЛКИ

- Бігла лялька по току у червонім ковпаку.
Іла цукор і медок.
Вийшов зайчик-корольок.
- Іхав лис через ліс, поламав п'ять коліс, треба стати погадати, скільки грошей йому дати.
- Від корча до корча — курочка-тасурочка, книш-паляниця, кому доведеться, той буде жмуриться.
- Покололо, покотило, по дорозі волочило. Сонце, місяць і зірки — на кілочку вийдеш ти.

- Роз'єднай слова. Прочитай народну лічилку.

Загорами, залісами
стоїть бочка з пирогами.

Раз, два, три —
тож мурити будешти!

- Вивчи одну з лічилок напам'ять.
- Продекламуй у класі лічилки, які ти знаєш.

Прочитайте авторські лічилки.

Чути голоси птахів.
Упізнали співаків?
Раз — ворона. Два — сорока.
Три — синичка жовтобока.
А чотири — чорний грак.
П'ять — то галасливий шпак.
Шість — маленька трясогузка.
Сім — лелека. Вісім — гуска.
Дев'ять — качка. Десять — лебідь.
Пальчики скінчились в мене.
Допоможете, малята,
всіх птахів порахувати?

Тетяна Строкач

Українець я маленький,
українці — тато й ненька
і маленький брат Тарас.
Тож мерщій лови всіх нас!

Тетяна Строкач

➊ Раз — метелик, два — жучок,
три — невтомний павучок,
а чотири — бабка спритна,
п'ять — то сонечко привітне,
шість — потішний світлячок,
сім — то джмелик-дивачок,
вісім — бджілка-трудівниця,
дев'ять — мушка-танцівниця,
десять — коник-стрибунець.
Тут лічилочці кінець!

Леся Вознюк

Назвій прізвище авторки та її твір.

Тетяна Строкач • • «Раз — метелик»

Леся Вознюк • • «Українець я маленький»

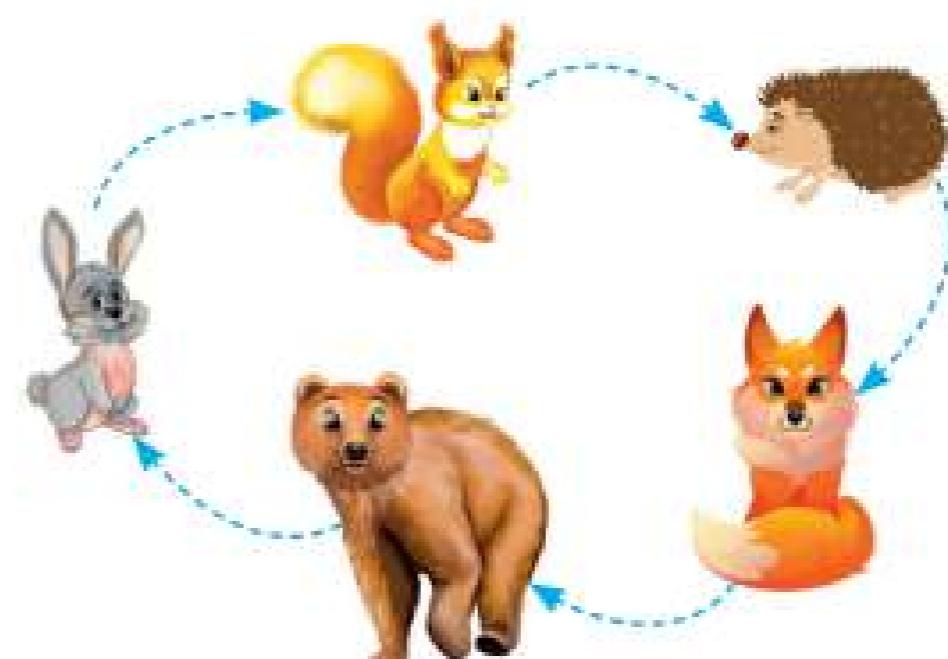
● Пригадай авторські лічилки, які тобі доводилося читати раніше.

● **Попрацюйте в парі.** Спробуй з подругою / другом скласти свою лічилку.

● Уяви, що лисичка, білочка, зайчик, їжачок і ведмедик хочуть пограти в піжмурки. Хто буде жмуритися, якщо лічилку промовлятиме зайчик?

● **Попрацюйте разом.** Обговоріть, які лічилки доречно використовувати під час рухливих ігор, а які — під час рольових, спортивних. Позмагайтесь, хто знає більше лічилок.

Діти здавна полюбляють **народні ігри**. Адже гра — це рух. Ігри розвивають вправність, мислення, згуртовують.

Перегляньте відео «Українські народні ігри».

https://pp-books.com/Kravtsova_Savchuk_Ukr_m_2kl_15

● У які народні ігри грали діти?

Ознайомтеся з народними іграми.

ГОРЮДУБ

Усі стають по двоє — пара за парою. Один — «горюдуб» — попереду на відстані. Він співає:

*Горю, горю, палаю,
кого хочу, спіймаю!
Раз, два, три! Біжіть!*

Перша пара біжить до «горюдуба» й, розірвавши руки, намагається оббігти його з двох боків і знову з'єднатися. Якщо «горюдуб» когось спіймав, то стає з ним позад усіх, а хто залишився без пари — стає «горюдубом».

ПАНАС

Одному з дітей зав'язують хусткою очі, ставлять його біля порога й примовляють:

- *Панасе, Панасе! На чому стоїш?*
- *На камені!*
- *Що продаєш?*
- *Квас!*
- *Лови курей, та не нас!*

По цьому розбігаються. Якщо «Панас» когось упіймає, міняється з ним ролями.

ВОВК І ЛИСИЧКА

«Вовк», присівши, копає ямку, решта — «лісичка» з «лісенятами» — ходять навколо нього й приказують:

*Тричі,двічі обкручусь,
вовку в вічі подивлюсь.*

Потім «лісичка», що йде попереду, перемовляється з «вовком»:

- *Вовче, вовче, дай води!*
- *Піди до верби!*
- *Боюся жаб!*
- *Так потопчи!*

Усі починають тупотіти ногами, а «вовк» тим часом намагається спіймати «лісенят».

- У кого мають перевтілитися учасники гри?
- Чи обов'язково вдягати рольові костюми для гри?
- Де доречно грati в подібні ігри?
- Ким би ти хотів / хотіла бути в кожній грі?

● Яка із запропонованих ігор тобі найбільше сподобалася? Чому?

● **Проведіть дослідження.** Розпитайте рідних, які народні ігри були популярними в їхньому дитинстві.

● **Попрацюйте разом.** Розучіть одну гру (на вибір).
● Пригадай нázви сучасних ігор, які найбільше любиш. Розкажи в класі.

 Невеличкі віршики чи пісеньки — мирилки — допомагають відновити дружні взаємини, забути про сварку чи образу.

Прочитай виразно.

МИРИЛКИ

● Дай скоріш мізинчик свій,
зачепи його за мій.

Мізин-мізин-мізинець —
помирив нас. Молодець!

● Битися — не билися,
трохи посварилися,
потім посміялися,
друзями зосталися.

- Коли використовують мирилки?
- Чи доводилося тобі використовувати мирилки?

Установи відповідність.

лічилки ● ●

невеличкі вірші, які допомагають
відновити дружні стосунки

мирилки ● ●

вислови, які потребують відгадки

загадки ● ●

короткі вірші, які під час гри допомагають визначити ведучого, черговість учасників

- Склади «павутинку» слів на тему «Мирилка».
- Вживай у своєму мовленні.

У грі пізнаєш друга. У грі не без хитрощів.

Навчися швидко читати слова.

байдужий
папороть

обличчя
поступалася

розвеселимо
наповнювалося

Прочитай легенду.

ЯК З'ЯВИЛИСЯ КВІТИ Й ВЕСЕЛКА

Колись дуже давно на землі панувала лютя зима. Усе навколо було білим і змарнілим. Лише на короткий час поступалася зима літу. Але й тоді земля вкривалася хіба що папороттю та мохом, а дерева та кущі — дрібним листячком. Люди були байдужими одні до одних і ніколи не веселилися, не раділи. Адже не знали вони, що таке щастя.

Але одного разу спало на думку матінці Природі змінити світ, зробити його барвистим і гарним. Покликала вона до себе помічників — маленьких лісових духів, і попросила в них поради:

— Як прикрасити цей світ? Як серця людей відігріти?

— Відпусти нас до людей, — сказали лісові духи, — ми подаруємо світові красу. Розвеселимо людей і зробимо їх добрими.

— Але ж ви такі маленькі й беззахисні, — відповіла Природа. — Як же переможете люту зиму, що заморозила людські серця?

— Перетвори нас на квіти, — попросили духи.

Так і зробила Природа. Але всі квіти вийшли в неї безбарвними. Їх зовсім не було помітно серед зимових заметів. І тоді вона зібрала всі кольори коштовного каміння й розфарбуvalа квіти. А залишки фарб хлюпнула в небо — і виникла веселка.

Здивувалися люди. Ще ніколи не бачили вони такого дива ані на землі, ані на небі. Стали люди збирати квіти і роздивлятися. У кожного, хто близько підносив до обличчя квітку, серце наповнювалося теплом і любов'ю.

Відтоді на землю щороку приходить квітуча весна, і люди зустрічають її з радістю.

- Хто вирішив змінити світ?
- У кого питала поради матінка Природа? Що відповіли духи?
- Якими були квіти спочатку? Як вони змінилися згодом?
- Як виникла веселка? Чому здивувалися люди?
- Як люди зустрічають весну? Чому?
- Доповни речення (усно).

Люди з радістю зустрічають квітучу весну, тому що...

- Запам'ятай кольори веселки.

Чапля Обіцяла Жабці З'їсти Гарний Стиглий Фрукт.

Чий Олівчик Жвавий Зранку Грає Струнами Фонтану?

- Склади вислів, за яким можна вивчити кольори веселки.

Прочитай вірш.

КВІТИ

Подивіться — навколо
розмальовані луги.

Візерунки кольорові
дарять пахощі медові.

Каже бджілка: «Час летіти,
розцвіли барвисті квіти».

Леся Вознюк

 Визнач настрій вірша Лесі Вознюк «Квіти».

☒ сумний	☒ мрійливий	☒ жартівливий
☒ веселий	☒ журливий	☒ піднесений

● У якому темпі його потрібно читати?

● Установи відповідність між словами-римами.

луги	•	•	летіти
кольорові	•	•	навколо
квіти	•	•	медові

 ● **Попрацюйте разом.** Обговоріть, чи може вірш «Квіти» бути продовженням легенди «Як з'явилися квіти й веселка».

Прочитай швидко. Розрізняй слова.

Ластівка, ластівочка, ластів'ята, ластів'ячий.

Прочитай оповідання.

ОН ЯК БУВАЄ

Андрійко дуже зрадів, коли над вікном, що виходило на балкон, ластівки облюбували собі куточек під домівку. Він не раз спостерігав, як пташки у дзьобах звідкілясь носили болото, соломинки і, немов справжні муляри, будували собі овальне гніздечко.

Щоранку хлопчик прокидався від голосного ластів'ячого щебету. Вибігав на балкон і радісно вітався:

— Доброго ранку, ластівочки!

І пташки ніби розуміли його мову, бо ще голосніше співали.

Одного разу, коли мати поралася на кухні, а батько пішов до магазину, Андрійко вийшов на балкон. Здивувався, що вже не чути пташок.

Потім пригадав, як кілька днів тому тато казав, що скоро в гнізді будуть маленькі ластів'ята. Почав допитуватися в нього, чи можна буде їх побачити. Тато запевнив, що пташенята самі виглядатимуть із гнізда. Тепер же треба менше бувати на балконі, щоб не лякати їхніх батьків.

— А що, коли я зазирну в гніздо? Це ж зовсім невисоко. І якраз птахів немає, мабуть, полетіли кудись. Що там у гнізді? Може, вивелися маленькі ластів'ята? — подумав Андрійко.

Він швиденько виніс стілець, став на нього і рукою торкнувся гнізда. Аж раптом звідти з відчайдушним криком вилетіла ластівка. Хлопчик з переляку ледве не впав зі стільця. Десь узялася ще одна птаха — і закричали, затужили вони на весь білий світ. Андрійкові злізти б зі стільця, піти геть. Однак цікавість перемогла, як це часто з ним бувало. Він став навшпиньки, дотягнувся до гнізда і хотів засунути в отвір пальці. Та ластів'яча хатина раптом відрвалася від стіни і впала долі.

Хлопчик кинувся до понівеченого гнізда і злякано закричав:

— Ой мамочко, таточку, рятуйте-е-е!

На лемент прибігла з кухні мати, з'явився захеканий батько. Обое осудливо дивилися на Андрійка, а той плакав гіркими слезами над побитими пташиними яєчками.

Чи не вперше його ніхто не втішав.

Микола Магера

- Коли відбувалися описані події?
- Де ластівки облаштували гніздечко?
- Як Андрійко вітався з ластів'ятами?
- Яке запитання ти поставив би / поставила б авторові тексту?
- Чому Андрійка цього разу ніхто не втішав?
- Як ти розумієш виділене речення?
- Чи можна чіпати пташині гнізда? Чому?
- Розкажи про своє ставлення до вчинку хлопчика.

Висловлюй свої міркування за зразком:

Так (ні), я схвалю (не схвалю) вчинок Андрійка.
Я вважаю, що ... тому що Наприклад, Отже,
... (висновок).

● **Попрацюйте разом.** Обговоріть, який інший заголовок можна дібрати до прочитаного оповідання. Обґрунтуйте свої міркування.

- Прочитай частину твору, яка тебе найбільше схвилювала.
- Уяви, що тобі випадково довелося стати свідком вчинку Андрійка. Продовж думку: Одного разу в мене була можливість ...
- Добери свій заголовок до тексту.

- Поясни вислови: відчайдушний крик, став навшпиньки, затужили на весь білий світ, впала долі, понівечене гніздо.

Канікули! Канікули! Нам оглянутись ніколи!

Прочитай текст.

НАЙКРАЩИЙ ДЕНЬ ЛІТА

— Іванко, прокідайся. До тебе прийшли, — до кімнати зайшла мама.

Дівчинка солодко потягнулася і подивилася на двері:

— Хто так рано прийшов?

— Краще тобі самій подивитися, — усміхнулася матуся.

Іванка злізла з ліжка і попрямувала до вітальні. Там на неї вже чекали бабуся з дідусем, яких вона не бачила цілий рік.

Дівчинка відразу побігла обійтися, оскільки дуже скучила за ними.

— Нарешті ви приїхали! Мені стільки всього потрібно вам розповісти!

Цей день мав стати найкращим за все літо. Адже Іванка мала цілий список того, що хотіла зробити разом із дідусем та бабусею. Але не так склалося, як бажалося. Почалася сильна злива з блискавками на все небо. Надвір вийти було просто неможливо.

— Ні, так нечесно! — заплакала Іванка. — Нам треба на вулицю! Я стільки всього хотіла вам показати.

Бабуся підійшла до неї і провела долонею по волоссю кольору пшениці:

— Маленька наша, не переймайся. Я впевнена, що ми щось вигадаємо. Адже не важливо, де ми є. Головне те, що ми всі разом.

Іванка витерла сльози й усміхнулася:

— Ти маєш рацію. Головне, що я нарешті вас дочекалася.

До самого вечора дівчинка з усією своєю родиною грали в настільні ігри, розглядали старі фотографії, ліпили солодкі вареники з яблуками та ласували різними смаколиками, які привезли дідусь з бабусею. І багато-багато розмовляли. Про все на світі. Адже немає нічого кращого, аніж ділитися емоціями з рідними тобі людьми.

І хоча список Іванки так і залишився лежати в столі, дівчинка все **одно** була щаслива. А цей день **справді** став найкращим за все літо.

Яна Сінюра

- Хто головні герої твору?
- Як ти розумієш виділені речення?
- Поміркуй і розкажи, яким могло б бути продовження оповідання.
- Визнач жанр прочитаного твору.
✓ казка ✓ вірш ✓ оповідання
- Прочитай висловлювання, які відповідають тексту.

Події відбувалися восени.

У вітальні на дівчинку чекали бабуся з дідусем.

Онучка багато хотіла показати бабусі з дідусем.

Бабуся вишивала рушничок.

Прочитай речення за підказками в дужках.

О-о-о, канікули? (здивовано)

Ще так довго до канікул... (засмучено)

На канікулах друзі роз'їдуться. (пригнічено)

Нарешті канікули! (радісно)

Ура-а-а, канікули! (захоплено)

- **Попрацюйте разом.** Складіть «павутинку» слів на тему «Канікули».

Прочитайте вірші.

КАНИКУЛИ

Жасмину кущик світиться
від китичок рясних.
Понюхав легіт* китиці
й вдоволено притих.
Горобчики цвірінькали,
що квітне кущик цей,

бо скоро вже канікули
настануть у дітей.
Як солодко від пахощів!
Цвіте в дворі жасмин.
Скачу собі на радощах,
до речі, не один, —

канікулам і сонечку
зрадів кудлатий пес.
Нам з другом
гарно й сонячно,
і радість — до небес!

Віра Правоторова

*Лéгіт — легкий приємний вітерець.

КАНІКУЛИ

Канікули, канікули!
Нам довго спати ніколи —
чекають нас пригоди
великі та малі.
Купаємось, рибалимо
і навіть вищі стали ми.
Корисно на природі —
в бабусі у селі.

Ніна Колодяжна

● Визнач настрій віршів.

✓ сумний

✓ мрійливий

✓ жартівливий

✓ веселий

✓ журливий

✓ піднесений

- Що об'єднує ці вірші? Чим вони різняться?
- Чи вважаєш, що поетеса звертається й до тебе теж?
Якщо так, то підкресли слова, які, на твою думку, спрямовані саме до тебе.
- Як ти любиш проводити дозвілля?
- Де ваша сім'я планує відпочивати влітку?
- У яких куточках України ти хотіла б / хотів би відпочинти? Що тобі про них відомо?
- Чи траплялося тобі привозити сувеніри з відпочинку?
Розкажи про них.

Перевір свої знання за розділом «Незабаром красне літечко»

- Яка назва прочитаного розділу?
 - З яких тем він складається?
 - Які лічилки ти запам'ятали / запам'ятив?
 - Коли доречно використати мирилку?
 - До яких творів розділу вміщено малюнки?
 - Упізнай твори за їх початком. Назви авторів.
- Колись дуже давно на землі панувала лютя зима.
- Раз — метелик, два — жучок.
- Іванко, прокидайся. До тебе прийшли, — до кімнати зайшла мама.
- Які твори розділу може ілюструвати цей малюнок? Чому?

- Якими образними висловами, прислів'ями збагатилося твоє мовлення?
- **Попрацюйте разом.** Створіть лепбук «Канікули чекають нас».
- Як ти оцінюєш свою роботу протягом року? Розкажи.

«Набери» номер **6987283514**. Прочитай побажання.

1 — чин
2 — ньо
3 — від

4 — ку!
5 — по
6 — Гар

7 — літ
8 — го
9 — но

Список використаних джерел

С. 14. Верховень В. Скоромовка / Еники, беники, їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. **С. 21.** Магера М. Їжа / М. Магера. Хитрий горобчик. Хмельницький: Хмельницький редакційно-видавничий відділ, 1993. **С. 22.** Копиленко О. Жовкне листя. / О.Копиленко. Виbrane твори. Київ: Веселка, 1980. **С. 29.** Карпенко Н. Прапор україни / Карпенко Н. В мурахи мурашник. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2023. **С. 30.** С. Дідух-Романенко. День прапора, або непрості смужечки / С. Дідух-Романенко. Журнал «Пізнайко» від 2 до 6. № 8 (151), 2017. **С. 37.** Верховень В. Матуся / Журнал «Пізнайко» від 2 до 6. № 8 (151), 2017. **С. 38.** Каспарова Ю. Щоб мама не губилася / Ю. Каспарова. 10 історій по складах. Неслухнані тарілки. ВГ «Каскад», 2012; ТОВ Видавництво «Ранок», 2012. **С. 44.** Герасименко М. Як і домовились / М. Герасименко Хоробрий Степанко. Київ, 1986. **С. 46.** Коршунова А. Сім-я / А. Коршунова. Разом веселіше: Оповідання. Харків: ТОВ «Сінтекс, ЛТД», 2012. с. 51 **Іжа** Джерело: Борис Вовк. Квіти. Збірка казок та оповідань. К.: Веселка, 1986 р. **С. 58.** Коляду для вас співаю / <http://ivona.bigmir.net/deti/development/384000-Ukra-ns-k--koljadki-dlja-d-tej> **С. 58.** Дай Боже вечір добрий / <http://ivona.bigmir.net/deti/development/384000-Ukra-ns-k--koljadki-dlja-d-tej> **С. 58.** Верховень В. На кожушкові латочки / Пізнайко від 2 до 6. № 01 (281)2020. **С. 59.** М'ястківський А. Щедрівочка / А. М'ястківський. Вишиванка. Київ: Веселка, 1994. **С. 61.** Пономаренко М. Старий ліхтар / <https://tales.org.ua/staryj-likhtar/> С. 63. Красоткіна Н. А. білий сніг накрив дахи / <https://web.archive.org/web/20240911075030/https://krasotkina.com/virshi/A%20biliy%20snig%20nakrив%20dahi%20i%20gilля.html> **С. 67.** Стельмах Я. Санчата / Я. Стельмах. Митькозавр з Юрківки. Київ: Веселка, 1983. **С. 71.** Бонь Н. Годівничка / Н. Бонь. Морозиво в кишені. Київ: «Веселка», 2012. **С. 74.** Смаль Ю. Про хом'ячка Тимка / Абетка дружби: оповідання, вірші, казки, прислів'я, приказки. Харків: Белкар-книга, 2013. **С. 76.** Старostenko Ю. І трапиться ж отаке / Ю. Старostenko. Лісові розмови. Київ: Веселка, 1975. **С. 79.** Фалькович Г. Скільки смужок в тигреняти / Пізнайко. № 11 (255) 2017. **С. 80.** Фалькович Г. У комп'ютера проблеми / <https://web.archive.org/web/20240911075933/https://litgazeta.com.ua/articles/svitdytyachoyi-poeziyi-grygoriya-falkovycha/> **С. 89.** Дем'янюк М. Марусині квіти / М. Дем'янюк. Небесна чудасія. Видавництво: «ФОП Цюпак А.А.» м. Хмельницький, 2019. **С. 94.** Хитрий півень / <https://web.archive.org/web/20240911080431/http://proridne.org/> **С. 96** Ведмідь і черв'як / <https://web.archive.org/web/20240911080431/http://proridne.org/> **С. 102.** Григорук А. Дорогі шевченківські місця / <https://web.archive.org/web/20240419035108/https://abetka.ukrlife.org/grygoruk20.html> **С. 105.** Наша весна / <https://web.archive.org/web/20240911080958/http://doshkolenok.kiev.ua/paskha-velykden/730-velykodni-gaivky.html> **С. 111.** Народні лічилки / **С. 13.** Горюдуб. **С. 114.** Панас. Вовк і лисичка. **С. 115.** Мирилка / [https://mala.storinka.org/](https://web.archive.org/web/20240911081154/https://mala.storinka.org/)

Відповіді до завдань (посторінково)

5. Книжка. **18.** Осінь усьому рахунок веде. **19.** Дощові — віконечко, колесо — сонечко, заснули — лист, хмарка — калюжі. **54.** Зима. **67.** Санчата. **100.** Дуб. **124.** Гарного літнього відпочинку!

ЗМІСТ

ХТО ЗНАННЯ МАЄ, ТОЙ МУР ЛАМАЄ	4
Школа чекає нас	4
Вересень-школярик. <i>Наталія Тріщ</i>	4
Багряні ліс і сад... <i>Тетяна Строкач</i>	5
Монолог книжки. <i>Олександра Плахотіна</i>	5
Казковий сон. <i>Ольга Лапушена</i>	7
Підручники для Дмитрика. <i>Леся Кічура</i>	11
Добре наше слово... <i>Наталія Бонь</i>	13
В лісі лиса лось зустрів... <i>Володимир Верховень</i>	14
Будували дім бобри... <i>Леся Вознюк</i>	14
У цапка міцний ціпок... <i>Микола Клець</i>	14
Взяв кажан добрячу пряжу... <i>Ніна Колодяжна</i>	15
Знайди скарб у собі	15
Виростай людиною. <i>Валентина Романова</i>	15
Троянда для бабусі. <i>Юлія Забіяка</i>	16
Перевір свої знання за розділом «Хто знання має, той мур ламає»	17
ВЖЕ ОСІНЬ НА ПОРОЗІ	18
Як починається Осінь. <i>Василь Сухомлинський</i>	18
Осінь розважається. <i>Наталя Карпенко</i>	19
А за вікном осінній лист сміється. <i>Надія Красоткіна</i>	20
Їжачок. <i>Микола Магера</i>	21
Жовкне листя. <i>Олександр Копиленко</i>	22
Облітають квіти, обриває вітер... <i>Володимир Сосюра</i>	23
Вишиванка для клена. <i>Віра Правоторова</i>	24
Осінь. <i>Ніна Колодяжна</i>	24
Перевір свої знання за розділом «Вже осінь на порозі»	25
УКРАЇНА — РІДНИЙ КРАЙ	26
Що для мене Україна? <i>Тетяна Строкач</i>	26
Хай буде Мир! <i>Ніна Гаврилюк</i>	27
Як з'явилися прапор, герб і гімн. <i>Олександра Плахотіна</i>	27
Наш прапор. <i>Дмитро Павличко</i>	29
Прапор України — жито і блакить... <i>Наталя Карпенко</i>	29
День прапора, або непрості смужечки. <i>Світлана Дідух-Романенко</i>	30
Український прапор. <i>Зірка Мензатюк</i>	32
Український віночок. <i>Тетяна Строкач</i>	35
Перевір свої знання за розділом «Україна — рідний край»	36
ДО СВОГО РОДУ — ХОЧ ЧЕРЕЗ ВОДУ	37
Матуся. <i>Володимир Верховень</i>	37
Найбільше я хочу... <i>Микола Сингаївський</i>	37
Щоб мама не губилася. <i>Юлія Каспарова</i>	38
Настуся і Натуся. <i>Анна Багряна</i>	39
Диво-татусь. <i>Леся Вознюк</i>	41
Оберіг для татусів. <i>Марія Дем'янюк</i>	42
Вишиванка. <i>Ніна Колодяжна</i>	43
Бабусині дивовижні хвильки. <i>Ніна Колодяжна</i>	43
Як і домовились. <i>Микола Герасименко</i>	44
Сім — я. <i>Анна Коршунова</i>	46
Безцінний подарунок. <i>Ольга Лапушена</i>	48
Скоромовка. <i>Леся Вознюк</i>	50

Іжачок. Борис Вовк	51
Моя бабуся. Тетяна Строкач	52
Перевір свої знання за розділом «До свого роду — хоч через воду»	53
ЗДРАСТУЙ, ЗИМОНЬКО!	54
Йдуть до нас зимові свята	54
Все білим килимом устлала... Тетяна Строкач	54
Як дзвенять сніжинки. Василь Сухомлинський	54
Крила для янгола. Леся Кічура	55
Нова радість стала. Коляда	57
Ой радуйся, земле. Коляда	57
Дай, Боже, вечір добрий. Віншування	58
Коляду для вас співаю... Віншування	58
Колядочка. Володимир Верховень	58
Щедрівочка. Андрій М'ястківський	59
Прийшли щедрувати до вашої хати... Щедрівка	60
Сію, сію, посіваю... Засівалка	61
Старий ліхтар. Марія Пономаренко	61
Подарунок. Марія Пономаренко	63
А білий сніг накрив дахи і гілля. Надія Красоткіна	63
Зростати разом. Віра Правоторова	64
Зимові пригоди	65
Сніг із космосу. Соломія Скрипка	65
Санчата. Ярослав Стельмах	67
Чим пахне зима. Лілія Гудзь	69
Годівничка. Наталія Бонь	71
Корисна порада. Тетяна Янкова	72
Про хом'ячка Тимка. Юлія Смаль	74
І трапиться ж отаке... Юрій Старostenko	76
Перевір свої знання за розділом «Здрастуй, зимонько!»	77
ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИВОГРАЙ	78
Поетична скарбничка	78
Мені снились білі лелії. Леся Українка	78
Як дитиною, бувало... Леся Українка	79
Скільки смужок в тигреняти? Григорій Фалькович	79
У комп'ютера — проблеми... Григорій Фалькович	80
Оповідання про дітей	81
Мотя і Жадьюха. Леся Мовчун	81
Сірий котик. Марія Морозенко	84
Щастя з коробки. Анатолій Лапушен	86
Марусині квіти. Марія Дем'янюк	89
Крейда для дружби. Саша Войцехівська	91
Казки маленькі, а розуму в них багато	93
Хитрий півень. Українська народна казка	94
Ведмідь і черв'як. Українська народна казка	96
Перевір свої знання за розділом «Літературний дивограй»	97
ВЕСНА, ВЕСНА-ВЕСНЯНОЧКА!	98
Сонце гріє, сонце сяє — вся природа воскресає	98
Скоро сонечко пригріє... Олександр Олесь	98
Жайворонок сонечку допомагає. Василь Сухомлинський	98
Про кульбабок. Марія Дем'янюк	99

Чималеньким виростає... Загадка	100
Добре діло. Євген Шморгун	101
Стежина до Тараса Шевченка	102
Дорогі шевченківські місця. Анатолій Григорук.....	102
Сонце гріє, вітер віє... Тарас Шевченко	104
Зоре моя вечірняя... Тарас Шевченко.....	104
Величне свято	105
Наша весна. Веснянка	105
Загублена писанка. Ірина Мацко.....	106
Передам я пасочку для солдата... Тетяна Строкач.....	109
Перевір свої знання за розділом «Весна, весна-весняночка!»	110
НЕЗАБАРОМ КРАСНЕ ЛІТЕЧКО	111
Раз, два! Ну й дива!	111
Народні лічилки	111
Чути голоси птахів... Тетяна Строкач	112
Українець я маленький... Тетяна Строкач	112
Раз — метелик, два — жучок... Леся Вознюк	112
Горюдуб. Народна гра	113
Панас. Народна гра	114
Вовк і лисичка. Народна гра.....	114
Мирилки.	115
Як з'явилися квіти й веселка. Легенда	116
Квіти. Леся Вознюк	117
Он як буває. Микола Магера.....	118
Канікули! Канікули! Нам оглянулись ніколи!	120
Найкращий день літа. Яна Сінюра	120
Канікули. Віра Правоторова	122
Канікули. Ніна Колодяжна	123
Перевір свої знання за розділом «Незабаром красне літечко»	124

Навчальне видання

Савчук Алла Степанівна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти

У двох частинах

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Редактор Галина Панчук

Літературне редактування Любові Леєчук, Людмили Олійник, Ірини Дворницької

Художнє оформлення Юлії Литвин, Світлани Бедної, Людмили Соколик, Олени Сажко

Дизайн обкладинки Юлії Литвин

Випусковий редактор Галина Панчук

Формат 70x100/16. 10,37 ум. др. арк., 7,04 обл.-вид. арк. **Тираж . Замовлення №.**

Видавець, виготовлювач і розповсюджувач видавничої продукції

Редакція газети «Підручники і посібники»

46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-31

Збут: pip.terнопіл@ukr.net Редакція: editoria@i.ua

Інтернет-магазин: www.pp-books.com.ua. Тел.: 096-94-80-927; 097-50-35-376

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготовлювачів розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 5143 від 05.07.2016 р.

СТИНА СЛІВ

АСОЦІАТИВНИЙ КУЩ

ВПРАВА «КЛАСТЕР»

— ЧИТАННЯ —

